INLEIDING.

10 Mei 1940. Een stralende lentedag. Een dag met beloften, zoals Zandvoort er vele wenste. Alles had zich, der traditie getrouw, ingesteld om de komende gasten vreugdevol te ontvangen.
En die gasten ..... zij kwamen, maar met andere bedoelingen dan het merendeel der Zandvoorters wilde. Nog slechts enkele uren was de dag oud, toen die schone Vrijdagmorgen werd verstoord door motorgeronk, afgewisseld door afweergeschut.
Iedereen begreep het, al werd het niet uitgesproken: de oorlog was uitgebroken.
De gasten, voorheen met blijdschap begroet, kwamen en zouden ook over ons dorp brengen een nacht, zò duister en een zee, zò vol van leed, dat het een haast onmogelijke opgave is, een volledig overzicht te geven van hetgeen zich hier heeft afgespeeld.
Daarom kan slechts een greep worden gedaan en moest volstaan worden met het vermelden van die feiten, welke het meest spreken van de rechtsverkrachting, de vernielingen, de terreur, de evacuatie, ens., ons door een fanatieke overweldiger aangedaan.
Teneinde het overzicht te vergemakkelijken en te voorkomen, dat teveel in herhalingen zou moeten worden vervallen, is een bepaalde onderverdeling van het geheel noodzakelijk gebleken.

---

1. De oorlogsdagen (10-15 Mei 1940).
In de vroege morgen van 10 Mei 1940 schrokken velen wakker door het geronk van motoren van boven Zandvoort vliegende bommenwerpers en gevechtsvliegtuigen. Het Raadhuis was reeds met enkele duizenden gevulde zandzakken omgeven, teneinde dit gebouw tegen het gevaar van granaatscherven en de uitwerking van ontplofte bommen te beschermen.
De gemeentediensten werkten met ijver. Er was een saamhorigheid, zoals die tevoren niet had bestaan, want iedereen wist het: het gaat om het "zijn of niet zijn".
De bevolking was ten opzichte van haar stemming te onderscheiden in drieërlei groepen, t.w.:
1. zij, die de feiten droegen met berusting;
2. de nerveuzen en

3. zij, die de gepleegde overval scherp veroordeelden en zich hiertegen met hun gehele persoonlijkheid verzetten.
Ingevolge de van hogerhand verkregen opdracht ging de Politie vrij spoedig tot het in bewaring stellen van de personen van Duitse nationaliteit en van de leden der Nationaal Socialistische Beweging (N.S.B.) over. De Duitsers (hiertoe behoorden ook de alhier wonende Israëlieten van Duitse nationaliteit) werden in de school aan het Schoolplein- en de N.S.B.-ers in het Politiebureau aan de Haltestraat en in het Politieposthuis aan de Strandweg in arrest gesteld. Vandaar werden de geïnterneerden later onderscheidenlijk naar Hoorn en Haarlem overgebracht. De Duitsers werden per autobus- en de N.S.B.-ers op open vrachtauto's (meestal vastgebonden) vervoerd.
Deze politionele actie had aanvankelijk een vrij ordelijk en rustig verloop. Later werd deze echter belemmerd en doorkruist ten gevolge van het feit, dat enkele militairen, gelegerd in de Ripperda-kazerne te Haarlem, zonder voorkennis der plaatselijke politie, overgingen tot het maar "lukraak" arresteren van personen, die verdacht werden van lidmaatschap der N.S.B..
Helaas moet worden gezegd, dat het optreden dezer militairen vrij ruw en niet objectief te noemen was. Zij lieten zich te veel leiden door hun haatgevoelens en verkregen hun gegevens veelal van inwoners, die - hetgeen destijds niet te verwonderen was - vaak een eenzijdige kijk op hun politieke tegenstanders, in wie zij landverraders zagen, hadden.
Dit laatste optreden der militairen is aanleiding geweest, dat de leiding der N.S.B., nadat ons land door de Duitsers was bezet, een klacht over deze arrestaties bij de betrokken autoriteiten heeft ingediend. Een en ander had ten gevolge, dat een nauwgezet onderzoek volgde.
De oorlogsdagen verliepen overigens voor onze gemeente vrij rustig. Een enkele maal ontstond enige consternatie door de mededeling, dat parachutisten waren neergelaten - zelfs, dat zij zich bij bepaald aangewezen bewoners van "plan Noord" schuil hielden - doch deze berichten bleken, na onderzoek, ongegrond te zijn.
Op de terreinen der Kennemer Golfclub en in een perceel aan de Brederodestraat sloegen granaten in, die verondersteld werden afkomstig te zijn van een onderzeeboot.

De alhier gelegerde militairen namen het burgerlijk gezag over en de eerste bekendmakingen van het militair gezag werden aangeplakt.
De voor de Duitsers belangrijke administratie der Politie werd, toen bekend was geworden, dat ons land had gecapituleerd, verbrand.
Toen de capitulatie een feit was geworden, maakte zich een grote verslagenheid van de Zandvoortse bevolking meester.
Zou dan tòch het onrecht zegevieren ? En - zo ja - voor hoelang ?

2. De militaire bezetting.
Toen de in de eerste dagen van de oorlog gearresteerde Duitsers en N.S.B.-ers, na vrijlating door de overweldiger, in deze gemeente terugkeerden, veranderde de verslagenheid der Zandvoorters als bij toverslag. Dit kwam zo: de verhouding tussen de overgrote meerderheid der bevolking en het vrij grote percentage N.S.B.-ers (circa 22% der bevolking was nationaal-socialistisch) was vòòr de oorlog vrij gespannen.
Na de arrestatie dezer N.S.B.-ers bleek de bevolking tevreden gesteld. Toen echter deze N.S.B.-ers terugkeerden, domineerde niet meer zozeer de verslagenheid, doch stelde men zich aanstonds in op het "partij kiezen". Vandaar, dat men voortaan slechts twee groepen: de landverraders en de z.g. anti's, kende. De eerste categorie zocht aansluiting bij de Duitsers en toen enkele dagen later, op 16 Mei 1940, de eerste Duitse bezettingstroepen (een gemotoriseerde afdeling S.S.) hun intrede in de gemeente deden, werden zij door enkele leden van deze groep met de bekende "Hou Zee"-groet en zelfs met bloemen ontvangen.
De Burgemeester (H. van Alphen) werd met de Commissaris van Politie (Mr. Ph.L.J. Heyinga) voor de handhaving van orde en rust verantwoordelijk gesteld, onder bedreiging, dat beiden hun leven verbeurden, indien er ook maar iets voorviel, dat met de belangen der Duitse Weermacht niet strookte. De bevolking moest de wapens - op straffe des doods - inleveren.
De afdeling S.S., die meer als een propaganda-compagnie kon worden beschouwd en mede intimidatie van de bevolking beoogde, verbleef hier slechts korte tijd. Na het vertrek van de S.S. werden in de watertoren zeven achtergelaten geweren

en een karabijn ontdekt, die door de Politie werden opgeborgen en na de bevrijding in goede staat aan de B.S. konden worden geschonken.
Uit achtergelaten stafkaarten bleek, dat de Duitsers met het wegennet en de gebouwen in- en om Zandvoort uitstekend bekend waren. De kleinste bijzonderheden kwamen op deze stafkaarten voor.
Deze S.S.-troepen werden vervangen door Infanterie. Gelijk met de komst dezer soldaten arriveerden hier enige manschappen van de Grenzaufsichtstelle onder commando van de Zoll-Sekretär Bressem, geassisteerd door zijn vervanger Thielke.
Deze Duitse afdeling, die meer gezien moest worden als omvangende een contrôle-systeem op het Nederlandse burgerlijk bestuur, stond hier in een kwade reuk. Zij was gelegerd in het badhuis "Zeeduin" aan de Boulevard Paulus Loot. Bressem, die veel misbruik maakte van sterke drank - meestal was hij beschonken - oefende hier een ware terreur uit. Inwoners werden voor het minste vergrijp mishandeld en zo mogelijk aan de Duitse Sicherheitspolizei overgegeven.
Ieder, die klachten had over gemeentelijke bestuurders (dit waren hoofdzakelijk Duitsers of sympathiserenden van N.S.D. of N.S.N.A.P.) wendde zich tot Bressem en vond bij hem een willig oor.
Tenslotte gelukte het de Burgemeester (Van Alphen) en de Commissaris van Politie (Mr. Reyinga), nadat zij reeds vele pogingen daartoe hadden ondernomen, gedaan te krijgen, dat deze potentaat naar elders werd overgeplaatst. Hij werd opgevolgd door iemand, die ook veel drank gebruikte, doch niet zo kwaadaardig was.
De bezettingstroepen maakten bij voorkeur ten behoeve der inkwartiering gebruik van inrichtingen, waarvan zij veronderstelden, dat deze ~~gebouwen~~ niet zo spoedig door de Engelsen zouden worden gebombardeerd. Zo werden vrij spoedig naast het badhuis "Zeeduin" in gebruik genomen het Haarlems Kinderhuis, het Kindertehuis "Groot Kijkduin" en de gebouwen der Amsterdamse Vacantiekolonie.
Korte tijd later werd de "Flugsicherungszentrale" hier gedetacheerd. Zij werd ondergebracht in het gebouw "Zomers Buiten" aan de Dr. Gerkestraat. Van deze bezettingstroepen (Luftwaffe) heeft de bevolking weinig overlast ondervonden. Hoofdzakelijk was sprake van dronken militairen, die gedu-

rende de avonduren en bij nacht vernielingen pleegden (inslaan en inwerpen van ruiten, wegnemen van terrasstoelen, baldadig schieten met vuurwapenen, enz.).
Toen de commandant, Hauptmann Borrmann, zelfmoord pleegde, daar hij naar het front zou worden gezonden, werd hij vervangen door de Oberleutnant Limburg. Korte tijd later werd deze afdeling naar "Elswout" te Overveen verplaatst.
In het gebouw "Zomers Buiten" werden nadien O.T.-troepen gelegerd.
In de zomer van 1940 werd in het Kurhaus en het hotel l'Océan aan de Dr. Mezgerstraat een afdeling van het 11e S.S.-Totenkopf-Regiment, onder commando van Standartenführer Diebitsch (met als vervanger S.S.-Sturmbannführer Kölm), ingekwartierd.
De komst van deze S.S.-mannen was - zoals achteraf is gebleken - de aanleiding tot de Joden-vervolgingen. Enkelen hunner patrouilleerden op bepaalde tijden, voorzien van een witte band om de linkerbovenarm. Zodra deze patrouilles dienst deden op het strand of op de openbare wegen, waren de Joden niet meer veilig. Tijdens hun verblijf werd in Monopole de anti-semitische film "Jud Süss" vertoond, hetgeen gezien moest worden als een "stemming maken" tegen de Joodse bevolkingsgroep. Hoewel daaromtrent geen bewijzen bestaan, mag wel worden aangenomen, dat deze S.S.-ers morele steun hebben verleend bij het opblazen der synagoge.
Deze S.S.-afdeling vertrok in het najaar 1941 naar de Balkan.
In het jaar 1942 werd hier tijdelijk een afdeling van de Duitse S.A. ingekwartierd, die hoofdzakelijk werd belast met het aanbrengen van allerlei draadversperringen langs de boulevards, het maken van versperringen in het algemeen en het leggen van mijnenvelden op het strand en in de duinreep.
Verder werd hier in dat jaar een afdeling militairen gelegerd onder commando van Oberleutnant Weijl. Deze militairen namen hun intrek in het gebouw der Amsterdamse Vacantiekolonie aan de Kostverlorenstraat. Gebrek aan manschappen noodzaakte de Duitsers toen waarschijnlijk reeds om de Duitse kern te verminderen en aan te vullen met krijgsgevangenen. Eerst werd hier een afdeling Poolse krijgsgevangenen ingekwartierd, die, toen zij enigszins met de bevolking was bekend geraakt, op 9 Mei 1943 werd vervangen door een batal-

jcn "Freies Indien" - troepen, gevormd uit door de Duitsers in Afrika gevangen genomen Indiërs.
Vermeld dient hier, dat deze bezettingstroepen een sterke aantrekkingskracht uitoefenden op een groot gedeelte der vrij jeugdige vrouwelijke bevolkingsgroep niet slechts van Zandvoort, doch ook van elders, dat in bijna elke Indiër iemand van prinselijken bloede waande. De Politie had een zware taak om hier in het belang van deze jeugdige personen beschermend op te treden. Vandaar, dat herhaaldelijk meisjes, die zich in de bunkers bij deze Indiërs ophielden, moesten worden opgespoord en vervolgens naar hun ouders (opvoeders) - woonachtig in Rotterdam, Dordrecht, Zevenaar, Bussum, Alkmaar, Assendelft, Amsterdam, Haarlem, enz. - teruggebracht. -
In de maand Juli 1943 stichtte de Duitse Weermacht in een perceel aan de Parallelweg een z.g. weermachtsbordeel. In dit bordeel, dat aanvankelijk onder leiding stond van Grete Zimmermann, geboren te Westholt (D.), 6 Mei 1899, werden eerst Nederlandse-, daarna Franse- en vervolgens weer Nederlandse meisjes geëxploiteerd. Nadat Grete Zimmermann door de Duitsers was ontslagen werd zij opgevolgd door het echtpaar G. Beneden-Paap. In het najaar 1944 werd het bordeel overgeplaatst naar perceel Haarlemmerstraat 76. Toen het echtpaar Beneden-Paap naar een weermachtsbordeel te IJmuiden werd verplaatst, werden deze personen opgevolgd door Mevrouw J.M. van de Watering-Van Rijn, die een en ander tot de bevrijding waarnam. De contrôle op geslachtszieke vrouwen namen de Duitsers in deze gemeente vanaf omstreeks de tijd van Grete Zimmermann intensief ter hand.
Teneinde omtrent de in het bordeel geëxploiteerde meisjes enig inzicht te geven, zo kan worden vermeld, dat van de eerstgenoemde (Nederlandse) groep vrouwen er 4 afkomstig waren uit Amsterdam, 1 uit 's Gravenhage, 1 uit Zwolle, 1 uit Vriezenveen en 1 uit Almelo. De jongste, genaamd Jantien van de Worp, was geboren te Almelo, op 7 Februari 1925, dus nog slechts 18 jaar oud.
Helaas moet worden gezegd, dat een wel zeer zwarte bladzijde in dit overzicht moet zijn gewijd aan het vermelden van het bedroevend groot aantal - ook Zandvoortse - vrouwen en meisjes, dat wegens geslachtsziekte ter verpleging in een ziekenhuis moest worden opgenomen.
In het najaar 1943 werd een Duitse afdeling onder commando van Hauptmann Breitner in deze gemeente gelegerd. Zij

werd ondergebracht in de gebouwen van de Kennemer Golfclub en het gebouw der Amsterdamse Vacantiekolonie. De afdeling was versterkt met een bataljon door de Duitsers gevangen genomen Georgiërs. De commandant Breitner (een S.S.-er) huldigde de stelregel - hij sprak deze openlijk uit - dat elke Hollander 20 uur per dag moest werken om de oorlog voor Duitsland te winnen en dat elke Hollandse vrouw, die "voor één glas bier te koop" was, maar naar Duitsland gestuurd moest worden om puin te ruimen. Deswege oefende hij hier een zéér streng bewind uit. Hij wendde pogingen aan om geheel Zandvoort te evacuëren, hetgeen slechts met veel moeite kon worden voorkomen. Toen hem dit niet gelukte, dwong hij de mannelijke bevolking van Zandvoort om mede te werken aan graafwerk binnen het gebied der z.g. Stelling Sander (dit was de naam van het verdedigingsgebied Zandvoort).
Spoedig bleek, dat zich bij de tot zijn staf behorende Georgiërs personen bevonden, die een dodelijke haat tegen de Duitsers en meer speciaal tegen deze Hauptmann koesterden. Vandaar, dat door de Politie contact werd opgenomen met deze verzetslieden, die onder leiding stonden van de Georgische luitenant Loladse. Maatregelen van Breitner werden zoveel mogelijk doorkruist. Pogingen werden aangewend om, via de ondergrondse groep Amsterdam, contact met Engeland te verkrijgen. Dit gelukte inderdaad. De besprekingen werden hier in de bunkers en ten huize van de Heer Hassink aan de Hogeweg 47 gevoerd.
Een minder goede eigenschap van Loladse was evenwel, dat hij te impulsief was en steeds onmiddellijk tot daden wilde overgaan. Hij wilde reeds in het najaar 1944 de Stelling Sander in bezit nemen en openlijk tot verzet overgaan. Dit risico was te groot, want dan zou immers de Zandvoortse bevolking moeten worden opgeofferd. Vandaar, dat hem dit plan ernstig werd ontraden. Hij hield niet voldoende rekening met de omstandigheid, dat zich onder de Georgiërs ook onbetrouwbare elementen bevonden, die met de Duitsers heulden. Hiertoe behoorden o.m. de Georgische Oberleutnant Incia en de Sonderführer Seeler (een Volksduitser, afkomstig uit Rusland).
Achteraf is gebleken, dat de commandant Breitner, die inmiddels tot majoor was bevorderd, toch argwaan heeft gekregen. Hij gelastte, dat ingaande 22 November 1944 acht man van

het politiekorps moesten worden overgeplaatst, waarvan 6 man naar Bussum en 2 man naar Hilversum.
Op 7 Februari 1945 werd majoor Breitner met zijn troepenonderdeel overgeplaatst naar Texel. Op 6 April d.a.v. brachtten de Georgiërs daar ten uitvoer hetgeen hier was voorbereid. Met een gevoel van diepe ontroering zullen deze onverschrokken mannen steeds worden herdacht door hen, die het voorrecht mochten hebben, mèt hen in het belang van de bevrijding samen te werken.
Na hun vertrek naar Texel werd het commando over de alhier gelegerde bezettingstroepen overgenomen resp. door luitenant Noll en luitenant Müller. De troepen werden hierop aangevuld met krijgsgevangen gemaakte Mongolen en Italianen. De Mongolen, die behoorden tot de gevangen genomen Russen (militairen, afkomstig uit Georgië, Mongolië en Turkestan), werden op 13 April 1945 - daar zij door de Duitsers onbetrouwbaar werden geacht - ontwapend en naar "Sancta Maria" te Noordwijkerhout overgebracht.
De in de stelling alhier (de Stelling Sander) gelegerde Duitsers bleven tot de dag der bevrijding actief. Dit bleek duidelijk, toen nog op die dag deze troepen van het Luchtwapen de Burgemeester de last gaven, om de ten Raadhuize uitgestoken nationale vlag binnen te halen, daar anders geweld zou worden gebruikt. En dat dit bevel hen, die het gaven, ernst was, liet geen twijfel.
Naast deze bezettingstroepen heeft onze gemeente in de jaren 1940-1945 aan veel Duitse militairen inkwartiering moeten verlenen, t.w. onder meer aan:

Infanterie-troepen, die op de Grebbeberg hadden deelgenomen aan de krijgsverrichtingen in 1940;
Verscheidene S.S.-eenheden;
Leden der Kriegsmarine (personeel snelboten);
Een afdeling Pantser-divisie, die aan gevechten in Frankrijk had deelgenomen;
Een afdeling van de Hermann Goering-divisie;
Vrouwelijk personeel van het Luchtwapen en
meerdere militaire onderdelen, die - al of niet op doorreis naar het front - voor langere of kortere tijd hier rust kwamen genieten.

Zandvoort stond rechtstreeks onder de bevelen van de Ortskommandant te Haarlem. Geregeld bleek echter, dat niet de

Ortskommandant (het militaire gezag) de hoogste macht uitoefende, doch dat deze in handen was gelegd van de S.S. of S.D. (aldus de partijleiding).
Enkele voorvallen, op onze gemeente betrekking hebbende, mogen dit illustreren:

1. In de zomer van 1941 droeg de Ortskommandant te Haarlem aan de Zandvoortse Politie op, om elke politieke actie (de V-actie) te verbieden, op straffe van ingrijpen der Duitse weermacht. De drukker had zijn arbeid reeds aangevangen (de desbetreffende bekendmaking was bijna gereed), toen de Sicherheitspolizei ingreep en een verbod tot afkondiging uitvaardigde. De Ortskommandant werd door de partij gecorrigeerd.
2. In de zomer van 1942 had de Politie weten te bewerkstelligen, dat het café "Im weissem Rössl" door de Ortskommandant te Haarlem voor leden van de Duitse weermacht gesloten werd verklaard. Na een paar dagen sluiting greep de S.D. te Amsterdam in en moest de bevolen maatregel worden ingetrokken.
3. Op 3 Mei 1943 vaardigde de toenmalige Burgemeester (Zigeler) op last van de Ortskommandantur en in verband met de komst van de Indische bezettingstroepen de volgende bekendmaking uit:
   "Het is in de gemeente Zandvoort verboden, dat vrouwen en "meisjes omgang hebben, zich ophouden, zich inlaten of "contact zoeken met inlandsche (niet germaansche) mili- "tairen.
   "Overtreding van dit verbod wordt zéér ernstig gestraft."
   Reeds de volgende dag moest dit verbod, waarvan openbare afkondiging was gedaan, op last van de S.D. (partij) worden ingetrokken. De betrokken Ortskommandant en de Burgemeester kregen een reprimande.
   Van deze onderlinge naijver tussen weermacht en partij (de een wilde dikwijls verder gaan dan de andere) was heel vaak de Zandvoortse bevolking de dupe.

De pretentie en de ijdelheid van de meeste Duitse bestuursambtenaren - die meenden dat zij alwetend waren en feilloos werkten - waren enerzijds aanleiding, dat deze ambtenaren grof, beledigend, dom en eigenwijs bestuurden, doch demonstreerden aan de andere kant een naïviteit, waarvan de meer nuchtere en berekenende Nederlander dikwijls profijt kon

trekken.
Tijdens de Duitse bezetting moest iedere inwoner in het bezit zijn van een z.g. Ausweis. Begin September 1944 werden de Ausweise vervangen door soortgelijke bescheiden van een nieuw model, geldig voor één of meer der volgende terreinen:
a. Siedlungsgebiet;
b. Fertige Anlagen;
c. Baustellen en
d. Sperrgebiet.
Vanaf genoemd tijdstip (September 1944) moest ieder, die op de openbare weg een rijwiel wilde berijden, in het bezit zijn van een "Bescheinigung", afgegeven door de Ortskommandant te Haarlem.
Op 3 Mei 1945 vond voor het eerst de dropping van levensmiddelen door de geallieerden plaats. Politie en burgers verzamelden de afgeworpen levensmiddelen en deponeerden deze aan het Bureau van Politie. Enkele Duitse militairen waren hierbij zelfs behulpzaam.

3. <u>De Jodenvervolging en de razzia's.</u>
Toen de latere beul van Tsjecho-Slowakije (Heydrich) in het jaar 1938 deelnam aan de in het Noorderbad georganiseerde internationale schermwedstrijden, heeft schrijver dezes een gesprek met hem gehad en daarbij onder meer ter sprake gebracht het feit der Jodenvervolging in Duitsland. Heydrich gebruikte toen de uitdrukking: "Irgendwo müssen die Leute (hiermede de Joden bedoelend, V.) doch sein", waarmede hij te kennen wilde geven, dat hij er genoegen mede kon nemen, dat Nederland de Joden opnam, als Duitsland hen kwijt was.
Hoe geheel anders werd de situatie toen Heydrich en zijn schare van S.S.-ers hier de lakens uitdeelden.
Reeds op 1 Juli 1940 kwam het bevel, dat alle niet-arische vreemdelingen, die tussen 1 Januari 1933 en 1 Maart 1938 Duitsland hadden verlaten en op die datum hun woon- of verblijfplaats in Nederland hadden, zich binnen 8 dagen moesten melden. In de eerste week van September 1940 moesten deze vreemdelingen binnen een zeer kort tijdsbestek de gemeente Zandvoort verlaten.
Op 27 Februari 1941 werd een bekendmaking afgekondigd, waarbij de toegang tot het strand en de badinrichtingen voor alle Joden werd verboden. De toegang tot de café's en res-

taurants werd hen eveneens verboden. Als café, waarin de Joden wèl mochten worden toegelaten, werd aangewezen dat van G. de Leeuw, Stationsstraat 9, alhier. In het seizoen 1941 werden borden met het opschrift "Voor Joden verboden" bij de strandafgangen geplaatst, terwijl de café's en restaurants reeds eerder van deze aanduidingen werden voorzien. Bovendien werd voortdurend door de S.S. - die door de rassentheorie reeds op zichzelf stemming tegen de Joden maakte - gepatrouilleerd.
In Monopole werd de anti-semitische film "Jud Süss" vertoond, zoals reeds eerder werd vermeld. Een en ander had mede ten gevolge, dat de hartstochten werden opgewekt en verscheidene personen ertoe gebracht konden worden, bij hun Joodse medeburgers de ruiten in te gooien.
In de nacht van 4 op 5 Augustus 1940 werd de aan de Dr. Mezgerstraat staande synagoge door het veroorzaken van een explosie opzettelijk geheel vernield (zie eerder). De volgende dag moest de Politie fotografische opnamen van de gevolgen dezer verwoesting maken. Later is gebleken, dat de Duitsers afdrukken van deze foto's hebben gebruikt als illustraties in de Duitse pers en wel met de vermelding: "Zo rekenen de Nederlanders met de Joden af.". Tegelijkertijd moest de Politie onder ede verklaren, dat zij de negatieven en de gemaakte afdrukken had vernietigd. (Opgemerkt wordt, dat de fotografische opnamen en de gemaakte afdrukken zich nog in ongeschonden staat in het archief der Politie bevinden.)
De toestand voor de alhier wonende Joden werd allengs erger. Een grote verslagenheid maakte zich van hen meester. Verscheidene zelfmoorden werden gepleegd en uit de dikwijls nagelaten brieven kwam vaak tot uitdrukking iets van hetgeen de Heer De Bruin in zijn "Afscheid der Joden van Nederland" aldus tot uitdrukking bracht:

"Vaarwel, vaarwel, gij lieve lage landen,
waar ons geluk gewoond heeft en ons leed;
waar wij den golfslag hoorden aan de stranden
en 't karretje, dat langs een zandweg reed.

Wij trekken zwijgend door de duitste straten.
Wij zijn ontworteld. En bij elken etap
kwelt ons de pijn om wat wij achterlaten
op dezen harden weg der ballingschap.

Wij staren om ons heen, bepakt met zorgen.
Op een perron wuift vaag een vriendenhand.
Zacht loeit een boot door dezen grauwen morgen.
Het is het afscheid van ons vaderland.

Vaarwel, vaarwel dan ..... Door een mist van tranen
zien wij weer alles, wat ons dierbaar was:
ons lichte huis, bebloemde duinen.banen
en 't wuivend riet langs de Westeinder plas.

Wij zien de volgeladen wolkenluchten
boven een strakke rood-en-grijze stad,
een rechte vaart, een bongerd, zwaar van vruchten...
Nooit hebben wij dit land zo lief gehad.

Vaarwel, goed land, het denken geeft ons sterkte
aan d'oude havens van ons voorgeslacht,
de stoere stad, waar Rembrandt's vrienden werkten
en 't stille dorp, waar eens Spinoza dacht.

Hier schilderd'Israëls zijn visschersmenschen,
Mendes da Costa hieuw er Chris de Wet,
O land van veler daden, veler wenschen,
ook ons klein stempel is op U gezet.

De trein raast in den nacht, door vele heiden;
hoe sleurt ons zijn geweld over een brug.
Wij zien de donk're bosschen langs ons glijden.
Een slapend dorp ..... Keeren wij ooit terug ?

De grens. Een laatste blik naar onz'landouwen.
- en niemand staat ons bij in dezen nood -
Vaarwel, vaarwel, het Vaderland getrouwe
Zijn wij tot in den dood. -

In September 1940 werden bij veel Joodse inwoners de ruiten ingeworpen. Vermoedelijk geschiedde dit op instignatie van het alhier gelegerde S.S.-Totenkopf-Regiment, hetgeen reeds eerder werd vermeld.
Op 3 Maart 1941 werd in de villa 't Kopje, gelegen aan de Zoutmanstraat en toebehorende aan Dr. Jacobson te Amster-

dam, brand gesticht. Politie en Brandweer konden deze brand blussen.
Op 7 April 1941 deelde de Procureur-Generaal te Amsterdam, in opdracht van de Beauftragte des Reichskommissars in de provincie Noordholland (Dr. Seidel), mede, dat ook de inrichtingen, waarin vergaderingen plegen te worden gehouden, van het biljet "Voor Joden verboden" moeten zijn voorzien.
Op 28 April 1941 moesten de alhier wonende Joden hun radiotoestellen inleveren. 85 toestellen werden op grond van deze maatregel ingeleverd.
Op 4 Mei 1941 begon de W.A. met de contrôle in café's en op terrassen naar de aanwezigheid van Joden.
In Juni 1941 werd ook het betreden van de boulevards en de Strandweg voor Joden verboden.
Nadat allerlei plagerijën en beledigingen de Joodse Nederlanders waren aangedaan, brak op 13 Maart 1942 de fatale datum aan, waarop alle Joden deze gemeente moesten verlaten voor vertrek naar Amsterdam.
Op een vooraf bepaald uur moesten zij zich verzamelen in het café De Leeuw in de Stationsstraat en vandaar vertrokken in een lange, troosteloze rij ongeveer 130 Joodse families naar Amsterdam. Zij mochten slechts medenemen wat zij dragen konden (lijfgoed, deken, lakens, schoenen, enz.). Geld, juwelen en andere kostbaarheden moesten zij tevoren inleveren. Vòòr en tijdens hun vertrek werden hun inboedels door personeel van de Hausraterfassung te Amsterdam geïnventariseerd en werden hun woningen verzegeld. Dit personeel van de Hausraterfassung bestond hoofdzakelijk uit N.S.B.-ers en Duitsgezinde Nederlanders. De Politie moest toezien, dat door deze lieden geen diestallen werden gepleegd. Slechts 2 Joodse families bleven hier achter. Deze zijn, toen de maatregelen nog scherper werden, in November 1942 ondergedoken en na de bevrijding hier teruggekeerd.
Korte tijd na het vetrek der Joden werden hun goederen "gepulst", d.w.z. door- of namens de expediteur Puls uit Amsterdam weggehaald en naar Duitsland vervoerd.
Vele inwoners van Zandvoort, die aanvankelijk de Joden geholpen hadden bij het laten onderduiken van hun goederen, kwamen nog met de Duitse Politie in moeilijkheden omdat de N.S.B.-ers en anti-semieten aan personeel van de Hausraterfassung mededeelden, wie aan Joden toebehorend goed verborgen

hield.

De razzia's, enz..

Op 25 Juni 1940 werden de alhier wonende Engelsen door de Duitsers geïnterneerd.
Op 27 Juli 1941 arresteerden Duitse beambten verscheidene badgasten, die een goudsbloem in het knoopsgat van de revers droegen.
Op 28 Augustus 1941 arresteerde personeel van de Grenzaufsichtstelle 13 meisjes, werkzaam op de Carno-fabriek, alhier, die op de Strandweg nationale liederen hadden gezongen. Door bemiddeling van de Politie werden deze meisjes die zelfde dag weer vrijgelaten.
De gemeente-opzichter A.J. Hollenberg werd op 29 Augustus 1941 door de S.D. gearresteerd omdat hij zich bij een collecte ten bate van het Duitse Rode Kruis in beledigende zin over de Duitsers zou hebben uitgelaten.
Op 31 Augustus 1941 stelde de Beauftragte des Reichskommissars (Dr. Seidel) een Zandvoortse vrouw aan het Bureau van Politie in arrest, daar deze zijn chauffeur een klap in het gelaat had gegeven.
Op 25 Mei 1942 arresteerde de Duitse Ordnungspolizei 11 jongens en meisjes, die gekleed waren in z.g. padvinderscostuum. Zij, die ouder waren dan 18 jaar, gingen naar de gevangenis aan de Amstelveenseweg te Amsterdam; de anderen werden naar huis gezonden.
Op 9 Juli 1942 werden de alhier wonende Brazilianen door de Duitsers geïnterneerd.
De Feldgendarmerie te Haarlem arresteerde op 18 Augustus 1942 twee en veertig inwohers der gemeente wegens het onvoldoende "verduisteren" van hun woning. Gedeeltelijk werden zij aan het Bureau van Politie en gedeeltelijk in het gebouw der Amsterdamse Vacantiekolonie in bewaring gesteld.
Op 20 Augustus 1942 werd de Stationschef der Nederlandse Spoorwegen terzake eenzelfde vergrijp door de Duitsers gearresteerd. Door tussenkomst van de Politie kon hij weer worden vrijgelaten.
Op 27 Maart 1943 arresteerde de Feldgendarmerie te Haarlem 49 arbeiders, bij de bunkerbouw werkzaam, die verdacht werden van diefstal.
In de late avond van 29 Juli 1944 hielden enige manschap-

pen van de Arbeids-Contrôle-Dienst in deze gemeente een razzia. Vier inwoners werden gearresteerd, t.w. G.- en M. Kraayenoord, W.S. Blom en A.L. van Esveld.
In de vroege morgen van 28 November 1944 hield de Duitse weermacht alhier een razzia. De straten werden door soldaten afgezet, de huizen doorzocht en de valide mannen medegenomen. De mannen werden in het gebouw Monopole verzameld en bleven aldaar onder bewaking. Desondanks wisten enkelen te ontvluchten.
In de middag moesten deze mannen zich te voet en met hun bagage in de stromende regen onder militair geleide naar Haarlem begeven.
Op de Kostverlorenstraat werd de zich in de colonne bevindende 42-jarige winkelier E.H. Brokmeier door een hartverlamming getroffen. Hij overleed ter plaatse.
De Zandvoortse mannen werden vanaf Haarlem per trein naar Amsterdam vervoerd en aldaar in het gebouw van de Werkende Stand aan de Kloveniersburgwal ondergebracht. Tijdens het transport gelukte het enige dezer personen te ontsnappen en elders onder te duiken.
Op 29 November d.a.v. keerden 14 en één dag later 9 mannen hier terug, daar zij de leeftijd van 40 jaar reeds bereikt hadden of door een arts waren afgekeurd.
De overigen werden over het IJsselmeer naar de Oostelijke provinciën gebracht om verdedigingswerken te maken.
Behalve deze razzia werden meerdere malen contrôles door de beruchte Arbeids-Contrôle-Dienst verricht. Deze verrichtingen bleven echter steeds zonder resultaat, hetzij tengevolge van de tijdige waarschuwing, hetzij door de afwezigheid van hem, die werd gezocht.

4. <u>De wachtdiensten.</u>
Reeds in de zomer van 1941 had de Duitse S.S. herhaaldelijk gedreigd "Repressivmassnahme" te zullen toepassen op de Zandvoortse bevolking, daar - door verscheidene handelingen, uitlatingen en daden, hetzij van lijdelijk, hetzij van actief verzet - was gebleken, dat de ingezetenen der gemeente niet zodanig gedwee de Duitse bevelen opvolgden als de bezettende macht wel verlangde.
Toen een z.g. luchtkabel van het militaire oefenterrein aan de Zeeweg, gelegen onder de gemeente Bloemendaal of -Vel-

sen, was vernield, zagen de Duitsers hierin een sabotage-daad. Het eigenaardige gevolg van een en ander was, dat zij niet de inwoners van Bloemendaal of Velsen voor deze z.g. vernielingen verantwoordelijk stelden, doch die van de gemeente Zandvoort.
Aan de Burgemeester werd opgedragen "Kabelwachters" dienst te laten verrichten. Een lijst met namen - hierin waren tevens beroep en adres der betreffende personen vermeld - in de Duitse taal gesteld, werd aan de Burgemeester ter hand gesteld. Vermoedelijk hadden de Duitsers deze namen van de leiding der N.S.B. verkregen.
Aan genoemde kabelwacht moesten 72 inwoners deelnemen en wel van 10 December 1941 tot en met 1 Januari 1942, t.w. doorlopend gedurende de uren, gelegen tussen 5 uur n.m. en 9 uur v.m..
Ingesteld moesten worden drie dubbelposten, die vier aaneengesloten uren dienst moesten doen. Een ieder der aangewezen personen behoorde om de derde nacht gedurende die vier uren op te komen.
Tijdens deze kabelwacht heerste een felle koude en lag er dik sneeuw. Vermoedelijk ten gevolge van het verrichten van deze dienst onder de genoemde weersomstandigheden overleed op 31 December 1941 de Heer L. Blauwboer, wonende Haltestraat 46, alhier.
Nauwelijks was deze wachtdienst achter de rug, toen - volgens verklaring der Duitsers - in de nacht van 5 op 6 Januari 1942 andermaal kabels der weermacht - nu in het dorp - waren doorgeknipt.
In verband hiermede bepaalde de bezetter, dat gedurende het tijdvak van 9 Januari 1942 tot en met 6 Februari van dat jaar doorlopend van 5 uur n.m. tot 9 uur v.m. 20 wachtposten moesten worden ingenomen. Gedurende deze periode lag er dik sneeuw en was het bovendien fel koud. Vandaar, dat bepaald werd dat de wachtdiensten nu slechts twee uren achtereen behoefden te duren. Iedere kabelwachter moest echter om de andere nacht dienst doen.
Gedurende deze periode verrichtten in totaal 320 inwoners van Zandvoort wachtdienst.
De wachtposten waren als volgt ingedeeld:
1. Achterzijde (Oostkant) Wilhelminaschool;
2. Achterzijde (Westkant) Wilhelminaschool;

3. Op de weg naar de duinen naast perceel Brederodestraat 1;
4. Achterzijde Chr. School aan de Brederodestraat;
5. Achterzijde Geref. Kerk aan de Brederodestraat;
6. Vòòr perceel Brederodestraat 51;
7. Vòòr perceel Brederodestraat 65;
8. Vòòr perceel Oosterparkstraat 25;
9. Vòòr perceel Oosterparkstraat 1;
10. Hogeweg hoek Brederodestraat;
11. Vòòr perceel Grote Krocht 36;
12. Grote Krocht hoek Oranjestraat;
13. Vòòr perceel Kleine Krocht 3;
14. Gasthuisstraat hoek Gasthuisplein;
15. Rozennobelstraat hoek Spoorstraat;
16. Rozennobelstraat hoek Noorderstraat;
17. Noordbuurt, tussen percelen Burg. Engelbertsstraat 18 en 20;
18. Tussen percelen Burg. Engelbertsstraat 46 en 48;
19. Vòòr perceel Burg. Engelbertsstraat 60 (garage) en
20. Burg. Engelbertsstraat hoek Piet Heinstraat.

In de nacht van 3 op 4 Februari konden de te Bentveld wonende bewakers hun posten, die zij tussen 3 en 7 uur des morgens moesten innemen - ten gevolge van de hevige sneeuwstorm die die nacht woedde - niet bezetten.

Door het oplopen van een ziekte bij het verrichten van deze nachtdienst overleed op 28 Januari 1942 de Heer P. Oud, Kanaalweg 23, alhier.

Naast de opgelegde straf van wachtdienst moest de gemeente Zandvoort tevens een boete van f 20.000.- betalen, welke boete op de inwoners - met uitzondering van de Duitsers - verhaald werd. De N.S.B.-ers en de z.g. Deutschfreundliche burgers konden vrijstelling van het betalen dezer belasting verkrijgen.

In het laatst van de maand September 1942 verklaarden de Duitsers dat wederom een kabel - thans op de terreinen van de Kennemer Golfclub - was doorgesneden. Van 4 October 1942 tot en met 11 November d.a.v. moesten doorlopend (dag en nacht) 6 wachtposten worden geplaatst. Des nachts moesten deze posten worden bezet door 2 personen ("dubbelpost"). Er Er was sprake van een dienst gedurende 4 aaneensluitende uren. In totaal werden voor het verrichten van deze kabelwacht 144 inwoners ingezet.

Hiermede waren de straf-wachtdiensten tot een einde gekomen.- De Duitsers vonden nu een ander systeem uit door de verrichte wachtdiensten door de gemeente te doen betalen. Zo moest het perceel Zandvoortselaan 110 - waarin zich enkele oude meubelstukken bevonden - van 1 September 1944 tot en met 17 Januari 1945 doorlopend door een dubbelpost worden bewaakt. In totaal werden hier 6608 uren dienst verricht, hetgeen - in geldswaarde omgerekend - meer dan 30 maal de waarde van het bewaakte goed betekende.
Aangezien gebleken was, dat de bevolking kopspijkers en glas strooide - reeds op 13 Februari 1941 waren op het Noordelijk aan de Zandvoortselaan gelegen rijwielpad kopspijkers gestrooid, teneinde de in de late avond vanuit Haarlem per rijwiel terugkerende colonne W.A. bandenpech te bezorgen - stelden de Duitsers in het najaar van 1944 een z.g. Spijkerwacht in, die (gewapend met bezem) de Zandvoortselaan moest besurveilleren.
De Burgemeester (Zigeler) stelde, eveneens in het najaar van 1944, een wachtdienst tegen sabotage in. Deze dienst was bestemd om eventueel de volgende objecten te bewaken:

1. de telefooncentrale;
2. het pompstation der Waterleiding en
3. de gashouder.

Voor deze dienst meldden zich 83 man en als reserve 23 man.- Deze categorie heeft echter nimmer dienst behoeven te verrichten. Zij werd slechts geregistreerd om in tijd van nood als zodanig te kunnen worden opgeroepen.

5. <u>De evacuatie</u>.

Het heeft stellig in het voornemen der Duitsers gelegen om Zandvoort - zo mogelijk - geheel te evacueren. Allerlei symptomen wijzen in die richting. Dat zij hun voornemen niet geheel ten uitvoer hebben gebracht moet enerzijds worden gezocht in de omstandigheid, dat een tè groot verzet van de zijde der bevolking werd ondervonden en anderzijds in het feit, dat men bij nadere beschouwing tot de overtuiging kwam, dat de burgerbevolking hen voor vele ongemakken vrijwaarde.
Op 5 September 1940 kregen de alhier wonende Duitse emigranten de last, uiterlijk 8 September d.a.v. de kuststrook te verlaten (zie eerder).

Op 18 Mei 1942 ontvingen de bewoners van aan de boulevards en de Strandweg gelegen woningen schriftelijk bericht, dat op de 23ste Mei hun woningen gesloten moesten zijn. De inventaris mocht in het huis blijven. Indien dit laatste het geval was, moest hiervan mededeling worden gedaan aan de Politie. Het huis zou dan verzegeld worden. Woningen, door de Duitse weermacht bezet, moesten open blijven. De bewoners van deze percelen mochten er niet meer verblijven.
Op 5 November 1942 ontvingen de bewoners van de huizen aan de Burg. Engelbertsstraat, het Badhuisplein, een gedeelte van de Brederodestraat en andere straten de lastgeving, dat zij hun woningen vòòr 15 November d.a.v. moesten ontruimen. In de huizen moesten worden achtergelaten: de vloerbedekking, het verduisteringsmateriaal, de lichtornamenten, de haarden en kachels en het sanitair.
Hoewel door deze laatste maatregel werd vermoed, dat in de woningen onderdelen van de Duitse weermacht zouden worden gelegerd, werden onmiddellijk nà het vertrek van de bewoners de achtergelaten goederen uit de huizen gehaald en in het gebouw "Casino" opgeslagen.
Ten aanzien van de "Politiemaatregelen in verband met de evacuatie" werd door de Gevolmachtigde voor de Reorganisatie van de Nederlandse Politie bij de departementen van Justitie en Binnenlandse Zaken, dd. 28 December 1942 (schrijven No.13481-3), onder meer bepaald:
"In geval een bepaald gebied ontruimd is, moeten alle bur-
"gers, welke daarin worden aangetroffen, worden gecontroleerd
"of zij gerechtigd zijn zich daar op te houden. Burgers, die
"de noodzakelijkheid van hun verblijf en hunne bevoegdheid
"niet kunnen aantonen, moeten worden aangehouden. Betreft het
"hierbij Rijksduitschers, die zich kunnen legitimeren, dan
"behoeven slechts de personalia te worden opgenomen, waarvan
"onverwijld de Duitse Verbindingsofficier bij den Procureur-
"Generaal, fungerend gewestelijk Directeur van Politie, in
"kennis moet worden gesteld. Kunnen deze personen zich niet
"legitimeeren, dan moeten ook zij worden gearresteerd en aan
"de Sicherheitspolizei worden overgegeven.
"Op het wederrechtelijk toeëigenen van andermans goederen in
"de ontruimde gebieden staat de doodstraf."
In de maand November 1942 werd het de Duitsers ernst met de reeds lang voorgenomen evacuatie.

Binnen enkele weken was bijna 3/4 der Zandvoortse bevolking geëvacueerd. – Hartroerend was het afscheid der ouden van dagen. Velen hunner namen toen voorgoed afscheid van "hun Zandvoort". Zij hebben het nimmer teruggezien.
Op 13 Januari 1943 hadden reeds 6609 inwoners de gemeente verlaten. 1711 inwoners mochten hier blijven wonen, terwijl 1000 inwoners voorlopig – tot 28 Februari 1942 – van evacuatie werden vrijgesteld, zulks in verband met hun werkzaamheden voor de Duitse weermacht.
De aantallen der geëvacueerden en niet-geëvacueerden waren slechts aan geringe schommelingen onderhevig. Het hieronder volgende overzicht bewijst dit.

	Geëvacueerd:	Niet-geëvacueerd:
13 Januari 1943	6609	2711
1 Maart 1943	6712	2608
1 Mei 1943	7609	1791
1 Juli 1943	7612	1820
1 September 1943	7720	1721
1 Januari 1944	7738	1761
1 Juli 1944	7738	1801
16 November 1944	7871	1813

Uit dit overzicht blijkt, dat in het najaar van 1943 nogmaals een aantal gezinnen de gemeente moest verlaten. De Duitse weermacht, die het met deze door de S.S. getroffen maatregel niet eens was, liet hierop door de Oberleutnant Drechsler een onderzoek instellen, hetgeen tot gevolg had, dat zij, die in de maand October 1943 de verklaring, luidende:
"Ondergetekende, ..., verklaart hierbij: ((/ ch
"1. dat hij het Duitsé gezag niet vijandig gezind is;
"2. dat hij het Duitsé gezag zal eerbiedigen en ieder bevel
" van de Duitsé autoriteiten onverwijld en stipt zal nako-
" men;
"3. dat hij noch in woord, daad of geschrift, iets zal onder-
" nemen, dulden of uitlokken tegen het Duitsche rijk of de
" Duitsche weermacht."
ondertekenden, de gemeente niet behoefden te verlaten. Verscheidene inwoners weigerden dit te doen, hetgeen voor de wethouder M. Heijenbroek destijds aanleiding was het volgende schrijven te verzenden:

"Herrn Oberleutnant Drechsler.
"33 Hooge Duin en Daalscheweg,
"Bloemendaal.

"Zandvoort, 29 Oktober 1943.

"Ich beehre mich Ihnen mitzuteilen, dass
" A. Paap, Tramstraat 2,
" C. Bakker, Groote Krocht 25 und
" J. Loos, Diaconiehuisstraat 21
"es ablehnen die Erklärung, welche ich mit Ihnen besprach
"und wovon die Uebersetzung ins Deutsch in der Anlage bei-
"gefügt ist, zu unterschreiben.
"Ich stelle Ihnen anheim, falls obengenannte Personen sich
"weiterhin ablehnend verhalten, ihre Evakuation anzuordnen.

"Der Stadtrat,
"Gez. M. Heijenbroek."

De omstandigheid, dat verscheidene goede overheidspersonen al pogingen hebben aangewend om deze evacuatie te voorkomen, is tenslotte aanleiding geweest, dat deze evacuatie niet die omvang heeft aangenomen als de partijleiding zich had voorgesteld.
Op 21 Augustus 1943 moesten de Heer en Mevrouw Van Zeijl, Regentesseweg 3, op last van de Duitse Sicherheitspolizei de gemeente verlaten en zich te Den Haag vestigen, omdat zij evangeliseerden onder de Duitse Weermacht, meer speciaal onder de leden van het "Freies Indien"-bataljon.
Na ernstige waarschuwing mochten zij op 1 October 1943 alhier terugkeren. Deze waarschuwing sorteerde echter niet het gewenste effect, want na zijn terugkeer verspreidde de Heer Van Zeijl onder de alhier gelegerde Georgiërs geregeld in het Russisch vertaalde Evangeliën van Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes. De Georgiërs hebben hem blijkbaar niet aan de Duitsers verraden.
Na "Dolle Dinsdag" vertrokken de meeste Duitsers en tevens het merendeel der N.S.B.-ers uit deze gemeente.
De bevolkingscijfers, die uiteraard geen juist beeld konden (en ook niet wilden) geven, kwamen vanaf half September 1944 in het geheel niet meer met de werkelijkheid overeen.
Aangenomen mag worden, dat vanaf dat tijdstip Zandvoort een werkelijk bevolkingscijfer van ongeveer 1200 had. De inwoners waren ondergebracht in de woningen, gelegen in een kern, begrensd door de volgende straten:
Zuiderstraat, Hogeweg tot aan de Oranjestraat, Oranje-

straat, Grote Krocht, Kerkstraat tot aan de Bakkerstraat, Bakkerstraat, Kosterstraat, Kerksteeg, Swaluëstraat tot aan de Pakveldstraat, Haltestraat tot aan de Koningstraat, Koningstraat, Oosterstraat, Van Ostadestraat, Emmaweg, Regentesseweg, vandaar in een rechte lijn naar de Haarlemmerstraat No. 80, Haarlemmerstraat vanaf No. 80 tot aan de Willem Draijerstraat, Willem Draijerstraat, Dr. C.A. Gerkestraat, Brederodestraat tot aan de Zuiderstraat.
Zij, die buiten dit gebied woonden, hadden daartoe op hun verzoek een bijzondere vergunning van de Duitse weermacht verkregen. Verscheidene inwoners waren bovendien hetzij clandestien, hetzij met toestemming van de N.S.B.-wethouder Heijenbroek, vòòr de dag der bevrijding in de gemeente teruggekeerd.
Reeds op 5 October 1943 waren ten Raadhuize besprekingen gevoerd over maatregelen, ter voorbereiding van een eventuele nood-evacuatie te nemen. Vastgesteld werd toen, dat de inwoners van Zandvoort zo mogelijk door de duinen - via het z.g. Visserspad - zouden worden afgevoerd. Zij moesten dan te voet in de richting Haarlem vertrekken en mochten slechts medenemen hetgeen zij konden dragen. Tot deze nood-evacuatie is het echter niet gekomen.

6. De vorderingen.

De vorderingen, die gedurende de bezettingstijd werden uitgevoerd, kunnen in twee categoriën worden onderscheiden.
Tot de ene groep behoorden de vorderingen ten behoeve van de Duitse weermacht (inkwartiering, vordering van goederen, paarden, arbeidskrachten, enz.) en tot de andere groep meer de inbeslagnemingen vanwege de Duitse Sicherheitspolitie.
Het was voor de Nederlandse autoriteiten dikwijls moeilijk, uit te maken, waar precies de grens lag. Toch moest deze worden vastgesteld omdat in het geval der z.g. wettelijke vorderingen een schadeloosstelling kon worden gedeclareerd. Bij de inbeslagnemingen zonder meer was dit niet het geval.
De vorderingen namen een aanvang bij de komst der S.S. op 16 Mei 1940.
Op 28 Mei 1940 werd het gebouw "Zomers Buiten", gelegen aan de Dr. Gerkestraat, gevorderd. Dit gebouw moest vanaf 30 Mei d.a.v. beschikbaar zijn, nadat het tevoren geheel diende te zijn schoongemaakt. Op laatstgenoemde datum werden de

volgende eisen gesteld:
1. Er moeten vanaf 30 Mei, 2 uur des namiddags en verder dagelijks van 7 uur v.m. - 4 uur n.m., zes vrouwen aardappelen schillen en in de keuken werken. De Duitse commandant kan hiervoor niets vergoeden.
2. Er moet een cantine met voorraad (sigaren, sigaretten, bier, koek, enz.) in het gebouw komen, alwaar tegen contante betaling kan worden gekocht.
3. Er moet een radio-apparaat in de eetzaal ter beschikking worden gesteld. Ook hiervoor kan niets worden betaald.
4. Landman (opzichter van "Zomers Buiten") moet de beschikking verkrijgen over 300 stel eetgerei (lepels, vorken, messen) ten behoeve van de soldaten. Niets wordt vergoed.
5. De bierpomp in het gebouw, die defect is (een vakman, die het apparaat kon repareren, was in Zandvoort niet te vinden), moet door de brouwerij te Amsterdam worden hersteld. Er kan hiervoor niets worden betaald.
6. Er worden 100 zandzakken verlangd. Niets wordt betaald.
7. In het gebouw Dr. Gerkestraat 6 (eveneens gevorderd) moet worden aangebracht: licht, water, gordijnbedekking, stoffering, volledige meubilering, volledige slaapgelegenheid, wandbedekking (in de vorm van schilderijën, e.d.), eet- en keukengerei, enz.. Niets als vergoeding.
8. Er worden 12 matrassen verlangd, benevens tafels, tafelkleden, lakens, handdoeken, gascomforen, ledikanten, drie palen van 6 m. lengte, verduisteringsmaterialen, enz.. Betaling: niets.
Hoe de Duitsers over-georganiseerd waren, moge blijken uit het volgende.
Op Zaterdag, 8 Juni 1940, verlangden de bezetters kwartier voor 20 officieren in het Grand Hotel en 650 man onder te brengen in "Zomers Buiten", Hotel Driehuizen en het Casino. Nadat alles gereed was (voor het Casino moesten 300 bedden met de daarbij behorende lakens en dekens worden gehuurd), kwam op 10 Juni d.m.v. Major Freude, door een aantal officieren vergezeld, de situatie bezien. Het resultaat was: er kwamen 6 à 8 officieren. Deze zouden in Tasmania, Boulevard Paulus Loot, wonen. Verder verschenen ca. 200 man in "Zomers Buiten", wier aantal later tot 80 man verminderd zou worden. Hotel Driehuizen en het Casino bleken niet nodig. De gehuurde matrassen, dekens en lakens uit het Casino konden wor-

den vrijgegeven. Op 11 Juni d.a.v. zijn deze goederen aan de eigenaren teruggegeven.
Een dergelijk beeld werd herhaalde malen vertoond.
Onmiddellijk na de bezetting werd overgegaan tot de vordering van paarden.
Op 3 Juni 1940 werden de auto's met een laadvermogen van meer dan 1½ ton gevorderd voor hulpverlening in België.
Op 10 Juli 1940 werd een aanvang gemaakt met de verplichte inlevering van koper, messing, nikkel, tin, lood of legeringen daarvan. Deze inlevering vond plaats in het Patronaatsgebouw aan de Grote Krocht. Vele inwoners lieten echter hun van koper, tin en nikkel vervaardigde voorwerpen onderduiken.
Nadat verscheidene verboden boeken en luchtfoto's waren inbeslaggenomen, berichtte de Procureur-Generaal te Amsterdam dd. 7 October 1940, dat de Duitse autoriteiten de Arbeidersgemeenschap "De Woodbrokers" hadden ontbonden, terwijl het orgaan "Stemmen uit Kortehemmen" onder leiding van Ds. J.C. van Apeldoorn was verboden.
Door het inbeslagnemen van de gebouwen en de inventaris van "De Woodbrokers" door de Sicherheitspolitie, was het levenswerk van Dr. W. Banning vernietigd.
Op 21 October 1940 vond inbeslagneming van de in auto's aangebrachte radiotoestellen plaats.
29 December 1940 was de datum der inbeslagneming bij sportwinkels van nieuwe- zowel als gebruikte ski's, skischoenen, oorwarmers, kniewarmers, pelsvesten, skihandschoenen, pullovers, enz., terwijl op 2 Januari 1941 pers- en schaapswollen voetzakken werden in bezit genomen.
De lijst zou eentonig worden, vandaar, dat ik mij moge beperken tot het vermelden van de goederen en voorwerpen, die in het verdere verloop van de bezetting werden gevorderd, c.q. in bezit genomen. Dit betreft dan:
paardetuig en zadels, rijwielen, jachtgeweren, andere vuurwapenen, munitie, honden, kleding, w.o. bontmantels, kustvaartuigen, buitenboordmotoren, kabels en bovengrondse geleidingen der electrische straatverlichting, radiotoestellen en de verkoopregisters bij de handelaren in deze toestellen, de inventaris uit leegstaande woningen als meubilaire goederen, sanitair, leidingen van gas, water en electra, telefoontoestellen, gouden- en zilveren munten, ligstoelen van het Zuiderbad, enz., enz. .

Op 30 December 1942 maakte de Commissaris-Generaal voor Financiën en Economische Zaken bekend, dat binnen één week bij de Burgemeester aangifte moest worden gedaan door eigenaars of bezitters van hun motorrijtuigen, aanhangwagens, onderdelen voor motorrijtuigen, alsmede van de voorraden benzine, motorolie en vetten. 48 inwoners deden aangifte, dat zij in totaal 72 motorrijtuigen bezaten. Nagenoeg al deze motorrijtuigen zijn door de bezettende macht gevorderd.
Op 15 October 1944 deelde de Ortskommandant Weller bij schrijven No. 1592/44 aan de Politie mede:
"Alle rijwielen, toebehoren en onderdelen van rijwielen, die "zich in de handel bevinden en bij de burgerbevolking, moe-"ten per onmiddellijk ingaand als inbeslaggenomen worden be-"schouwd en afgeleverd."
Het hek was hiermede van de dam en de weermacht nam elk rijwiel, dat maar gevonden kon worden, in beslag. Niet slechts op de openbare weg werden rijwielen inbeslaggenomen, maar naar de aanwezigheid ervan werd ook in de woningen gezocht.
Op 13 Februari 1943 werd door de Politie een contrôle verricht ten opzichte van het aantal gebouwen, dat door de Duitse weermacht was bezet. Het bleek toen, dat 73 gebouwen in gebruik genomen waren. De omvang der werkzaamheden ten behoeve van de Duitse weermacht is aanleiding geweest, dat de gemeente al vrij spoedig tot het instellen van een bureau "inkwartiering" is overgegaan.
In het najaar van 1944 gingen de Duitsers tot nog krasser maatregelen over. Zij vorderden toen 199 ingezetenen. die in de Zuidelijke duinen tot het verrichten van graafwerk werden te werk gesteld. Dit was een wel zeer zware beproeving voor de bevolking. Besloten als de betrokkenen in het scherp bewaakte spergebied waren, werd het haast onmogelijk, zich aan deze werkzaamheden te onttrekken. Enkele aangewezen inwoners wisten zich echter vrij te kopen.

7. <u>De slopingswerkzaamheden.</u>
Begin November 1942 werd de eerste sloopopdracht aan de gemeente verstrekt. Als aannemer werd door de "Räumungskommissar" aangewezen de firma Brusse en Teeuw. Bij de afbraak werden Zandvoortse aannemers ingeschakeld. Een aantal hunner weigerde echter deze werkzaamheden te verrichten.
Als vertegenwoordiger van de Räumungskommissar werd de

N.S.B.-er Burger aangesteld. Een kantoor werd ingericht, waarin het personeel van het Zuiderbad, de Heer Vallo en Mej. Volhand, te werk werden gesteld. Later werd Mej. Drukker toegevoegd.
De Duitse "Sammelstelle" organiseerde het weghalen en inbeslagnemen van de nog aanwezige meubels uit de af te breken huizen. Deze meubels werden naar Duitsland gezonden.
Op 22 November 1942 werd begonnen met het afbreken van de slechts enkele jaren oude huizen van de Burgemeester Engelbertsstraat. Deze afbraak geschiedde in snel tempo, zodat reeds op 30 November d.a.v. een en ander was voltooid.
De van de afbraak afkomstige goederen, zoals hout, leidingen en lood, werden met zorg gesorteerd. Het hout werd spijkervrij gemaakt. De goederen moesten door de Luchtbeschermingsdienst op bepaalde aangewezen plaatsen, die als opslagplaatsen waren ingericht, worden bewaakt. Geruime tijd later werd alles door de reeds genoemde "Sammelstelle" naar elders afgevoerd.
Zoals reeds gezegd, geschiedde de afbraak in snel tempo. Op 13 Januari 1943 waren de volgende gebouwen gesloopt of zo goed als gesloopt:

Boulevard Barnaart	: de nos. 16, 17, 18, 20 en 21;
Zeeweg	: het Noorderbad;
Zoutmanstraat	: no. 2;
Boulevard de Favauge	: de nos. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 10;
Zeestraat	: de nos. 2, 4, 6, 8, 10 en 10A;
Piet Heinstraat	: de nos. 1, 3, 5, 7, 9, 11 en 6;
Burg. Engelbertsstraat	: de nos. 3, 5, 7, 9, 11, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111 en 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92 en 94;
Strandweg	: de nos. 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14 en 16;
Vuurtorenpad	: no. 4;
Boulevard Paulus Loot	: de nos. 20, 21, 22, 31, 32, 34, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 en 48;
Hugo de Grootstraat	: de nos. 1, 2, 6 en 8;

ten nog niet worden gesloopt:

Zoutmanstraat : no. 6 en

Brederodestraat : de nos. 158 en 160 (in gebruik bij

Mauritsstraat : de Duitse Weermacht) en 6;

Frederik Hendrikstraat / De volgende gebouwen waren officieus voor de slopp

: de nos. 1, 3 en 5;

Brederodestraat : de nos. 125, 125a (Buitenverblijf), 127, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 161, 163, 165, 167, 169, 171 en 173; 120, 122, 124, 124A, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 146, 148, 166, 174, 176, 178 en 180.

De volgende gebouwen waren "in bewerking":

Noordbuurt : de nos. 3,4,5,5A en 6;

Noorderstraat : de nos. 27, 29 en 31;

Zeemanshofje : no. 1;

Strandweg : no. 11;

Vuurtorenpad : no. 2;

Badhuisplein : no. 4 (Hotel "Seinpost");

Boulevard Paulus Loot: Het Zuiderbad en

Hugo de Grootstraat : de nos. 3, 5, 7, 9, 11.

De volgende gebouwen waren officiëel opgegeven, doch mochten nog niet worden gesloopt:

Zoutmanstraat : no. 6 en

Brederodestraat : de nos. 158 en 160 (in gebruik bij de Duitse Weermacht).

De volgende gebouwen waren officieus voor de sloop opgegeven:

Boulevard Paulus Loot: de nos. 54, 55, 64 en 66;

Van Oldebarneveldtstraat : de nos. 2, 4, 6, 8 en 10;

Brederodestraat : de nos. 183B, 185, 185A, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199, 201, 203, 203A en 205.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van het verloop van de sloop der gebouwen in deze gemeente.

	Aantal gesloopte gebouwen:	Nog in sloping:
13 Januari 1943	160	18
1 Maart "	254	8
1 Mei "	476	35
1 Juli "	532	15
1 September"	691	9
1 Januari 1944	701	
1 Juli "	748	

De watertoren werd op 17 September 1943 (de verjaardag van de Directeur der Bedrijven) opgeblazen.
Op 20 September d.a.v. werd brand in de opgeblazen watertoren gemeld.
Op 30 September 1943 werden de resten van de watertoren opnieuw door explosies verder vernield. Bij één dezer ontploffingen viel een grote spiegelruit bij de groentenhandelaar N.H. Dalman, Schoolstraat 1, aan stukken.
In Februari 1944 sloopte de Duitse Weermacht verscheidene schuren en loodsen, staande achter leegstaande huizen.Voorts werd een begin gemaakt met het slopen van sanitair en de water-, gas- en electriciteitsleidingen van leegstaande woningen.
Omstreeks die tijd haalde de Weermacht verschillende ijzeren hekken weg om die te gebruiken als versterking voor de spermuur, die in de duinen gebouwd werd.
De sloop van al deze gebouwen, getimmerten en afsluitingen vond zijn terugslag op de bevolking, die, tengevolge van de alom heersende brandstoffennood, overging tot het slopen en wegnemen van alles, dat maar als brandstof kon dienen. Aanvankelijk bepaalde men zich tot het wegnemen van losse houtdelen. Toen echter de Weermacht doorging met het van binnen slopen van het houtwerk uit verschillende huizen (balken, vloeren, deuren, enz.) ging ook de bevolking over tot het plunderen van woningen. Helaas moet worden gememoreerd, dat ook verscheidene inwoners zich schuldig maakten aan diefstal. Zo moest op 7 Juni 1944 een gemeente-ambtenaar in arrest worden gesteld, die zich had schuldig gemaakt aan diefstal van meubilair, waterleidingbuizen, lopers, electrische ornamenten, enz., welke hij uit het perceel Hogeweg 54 ontvreemd had, een perceel, dat diende als opslagplaats van de meubels, e.d., die in de door de geëvacueerden verlaten woningen waren achtergelaten.
Nog op 14 Maart 1945 sloopte de Weermacht een huis aan de Oosterparkstraat, waarnà men nog tot het afbreken van aan de Hogeweg gelegen huizen wilde overgaan. Dit kon door het ingrijpen der Politie worden voorkomen.
Het geschonden Zandvoort bood een troosteloze aanblik.

In verband met het vorenstaande mag het zonder twijfel interessant worden genoemd, inzake het toezicht op de ont-

ruimde woningen het politie-archief te doen spreken. Op 29 December 1943 immers schreef de Korpschef aan de toenmalige Burgemeester van Zandvoort, zulks naar aanleiding van een schrijven van de Commissaris der provincie:

"Het is - dit moet met leedwezen worden vermeld - inderdaad "juist, dat verschillende leegstaande woningen in deze ge- "meente aan ernstige beschadiging onderhevig zijn. Vele van "deze vernielingen doen denken aan een vandalisme, hetwelk "hier vóór de evacuatie niet was waar te nemen. Meerdere "ruiten, deuren, ramen, tot zelfs muren toe, zijn vernield. "Van het gebouw "Ons Huis", staande aan het Dorpsplein al- "hier, welk gebouw IN GEBRUIK IS BIJ DE DUITSCHE WEERMACHT, "is aan de voorzijde de tuinomheining (muur) totaal ver- "nield. Aan de Boulevard zijn de betonnen palen, welke die- "nen voor reepafsluiting, bij het wegnemen van de ijzeren "buizen geheel vernield. Nog buiten beschouwing latende het- "geen bij de slooping van de reepafrastering aan materiaal "werd vernield, ontstond hierdoor een beeld van verwaarloo- "zing, dat aanstekelijk werkte op de honderden (tot 1000 en "meer toe) arbeiders, die sinds maanden bij het sloopen van "woningen, alhier, waren te werk gesteld. Het was onmoge- "lijk om overal en te allen tijde politietoezicht te houden. "Diefstal door middel van braak of verbreking, vernieling "en baldadigheid kwamen regelmatig voor. Deze diefstallen "beperkten zich niet uitsluitend tot meubilaire goederen; "ook schakelaars, deurknoppen en waterkranen (zelfs afvoer- "leidingen) werden ontvreemd. Tientallen verdachten zijn "door de politie gearresteerd en werden later veroordeeld. "Talloze contrôles zijn door de politie gehouden op den weg, "op rij- en voertuigen, bij spoor- en tramstation, kortom "overal waar meer eenigszins gelegenheid bestond om dit eu- "vel tegen te gaan. Hierbij zijn inwoners aangehouden, die "overigens gunstig bekend stonden. Bij hun verhoor kreeg "men dikwijls de opmerking te hooren: "Iedereen steelt".- "Hoofdzakelijk moesten echter de daders worden gezocht onder "de alhier te werk gestelde vreemde arbeiders. Allerlei bij "de politie van de plaats hunner inwoning ongunstig bekend "staande personen werden hier bij den bouw van bunkers en "het sloopen van woningen te werk gesteld. Het vervoer van "ontvreemde goederen vond veelal plaats met vrachtauto's.- "In zooverre het hier particuliere auto's betrof viel daar- "tegen op te treden, doch wanneer het vervoer plaats vond "met MILITAIRE ! voertuigen stond de politie machteloos.- "Ten opzichte van de vernieling van ruiten kan worden ver- "meld, dat door de politie is geconstateerd, dat arbeiders, "werkzaam in het spergebied, die na afloop van hun dagtaak "per vrachtauto naar huis terugkeerden, op de Zandvoortsche- "laan in het voorbijrijden ruiten van leegstaande woningen "met grintsteen vernielden. Éénmaal is een dergelijke auto "met arbeiders aangehouden, doch van de ongeveer 40 op dien "vrachtauto gezeten arbeiders ontkenden alle personen perti- "nent aan vernieling zich te hebben schuldig gemaakt.

" Bij de aan het station der Nederlandsche Spoorwe- "gen gehouden contrôles, waarbij de arbeiders werden ge- "fouilleerd, is het meermalen voorgekomen, dat na afloop van "de contrôles op- of in de nabijheid van het Stationsplein "een aanzienlijke hoeveelheid lood, kranen, kachelpijpen, "emmers, teilen, enz. - deze voorwerpen hadden de arbei-

"ders, toen zij bemerkten, dat de politie fouilleerde, weg-
"gegooid - kon worden opgehaald.
" Echter zijn zeker niet alle feiten op rekening van
"deze arbeiders en van de inwoners dezer gemeente te stellen.
"Helaas moest ook worden geconstateerd, dat alhier gelegerde
"MILITAIREN zich aan inbraak en vernieling schuldig maakten.
" Dezerzijds werd waargenomen, dat in het perceel
"Hugo de Grootstraat 2 was ingebroken en ernstige vernielin-
"gen waren aangericht. Dit huis met inventaris was Joodsch
"bezit. De Feldgendarmerie, die inmiddels was gewaarschuwd,
"trof toevallig, twee dagen later, zeven leden van de Duit-
"sche Weermacht, die bezig waren een gedeelte van den inven-
"taris weg te halen.
" Door den aannemer C. KEUR, alhier, werd waargeno-
"men, dat enkele soldaten op den Boulevard de Favauge met te-
"gel-brokstukken verschillende ruiten van woningen aan dien
"Boulevard inwierpen. Het door de Feldgendarmerie ingestelde
"onderzoek leverde geen resultaat op.
" Uit het hotel "Noordzee" aan den Boulevard Paulus
"Loot bleek een groot gedeelte van den inventaris te zijn
"verdwenen (stoelen, tafels, gordijnen, schilderstukken en
"een piano). Uit een dezerzijds in samenwerking met de Feld-
"gendarmerie ingesteld onderzoek werden deze goederen terug-
"gevonden in het gebouw der Amsterdamsche Vacantiekolonie,
"welk gebouw in GEBRUIK WAS BIJ DE DUITSCHE WEERMACHT.
" Door den opperwachtmeester E.Th. SMITS werd ge-
"zien, dat een ONDER DRANKINVLOED VERKEEREND SOLDAAT verschil
"lende ruiten aan het Stationsplein, den Parallelweg, het
"Dorpsplein, het Jan Snijerplein en de Kerkstraat vernielde.
" Een inwoner dezer gemeente nam waar, dat een sol-
"daat uit een perceel aan de Zeestraat een mahoniehouten kast
"weghaalde, nadat hij tevoren een deur aan de achterzijde van
"deze woning had opengebroken.
" Een DUITSCH MILITAIR werd op den Bentveldsweg
"staande gehouden door 2 particuliere bewakers. Bedoelde mi-
"litair werd verdacht van diefstal uit een leegstaande woning
"en vervoerde spiegels. Bij zijn staandehouding BEDREIGDE HIJ
"DE BEIDE BEWAKERS MET ZIJN DIENSTPISTOOL. Zijn identiteit
"kon door de Feldgendarmerie niet worden vastgesteld.
" Verschillende malen werd door de politie geconsta-
"teerd, dat soldaten van het FREIES-INDIEN-KORPS zich toegang
"verschaften tot leegstaande woningen, teneinde zich daar met
"een vrouw af te zonderen. In bijna alle gevallen werden rui-
"ten of deuren vernield. Bij de komst der Feldgendarmerie
"hadden zij, als regel, het betreffende perceel weer verla-
"ten. Deze soldaten werden ook meermalen aangetroffen in het
"bezit van (somtijds wagens vol) meubilair. Dit meubilair
"werd gewoonlijk naar de bunkers vervoerd.
"Ten nadeele van den Opperluitenant van Politie P.J. VAN IJ-
"ZENDOORN alhier, werden 2 badstoelen ontvreemd. Deze werden
"later teruggevonden bij een BUNKER aan de Zandvoortschelaan.
"Eén badstoel, gedeeltelijk vernield, bekwam hij, door tus-
"senkomst van de Feldgendarmerie, terug.
" Ook de soldaten van het thans alhier gelegerde
"GEORGIEN-BATALJON maken zich geregeld aan het betreden van
"leegstaande woningen schuldig. Zondag, 19 dezer, hield de
"opperwachtmeester APPEL twee soldaten van dat bataljon staan
"de, die een nachtkastje vervoerden en daarmede in de rich-
"ting van de bunkers gingen. Uit hun verklaringen viel op te
"maken, dat zij dit uit een woning aan den Parallelweg had-

"den weggenomen. Inderdaad bleek aan die straat (in het per-
"ceel No. 63) te zijn ingebroken.
" Enkele weken geleden werd mij gerapporteerd, dat
"een groot aantal soldaten van het GEORGIEN-BATALJON, onder
"leiding van een officier, bezig was met het verzamelen van
"schroot. Verschillende huizen werden betreden en alles dat
"van metaal was vervaardigd werd medegenomen. Ik heb onmid-
"dellijk een onderzoek ingesteld, waaruit mij bleek, dat
"tientallen woningen waren opengebroken. De officier, die
"blijkbaar de leiding had, verklaarde mij dat hij opdracht
"had gekregen en wederkeerig had gegeven (aan zijn onderge-
"schikten) om schroot te verzamelen. Reeds was een groote
"hoeveelheid, bestaande uit centrale-verwarmingsketels, -ka-
"chels, radiateurs, kookpotten, fornuizen, gascomforen, tei-
"len, emmers, onderdeelen van zonneschermen, tuinomrasterin-
"gen, enz., op het spoorwegemplacement ter verzending naar
"elders opgeslagen. Ik heb mij met de Feldgendarmerie in ver-
"binding gesteld, doch deze deelde mij, na ingesteld onder-
"zoek, mede dat het weggenomen materiaal als schroot was te
"beschouwen ! Hiervan heeft echter geen herhaling plaats ge-
"had.
" Voorts zij opgemerkt, dat alhier een groot aantal
"woningen door de DUITSCHE WEERMACHT IS GEVORDERD EN IN GE-
"BRUIK GENOMEN. Bij het verlaten dezer woningen blijkt dik-
"wijls, dat er zéér veel aan den inventaris ontbreekt. BOVEN-
"DIEN ZIEN DE WONINGEN ER NA DE ONTRUIMING VEELAL VERWAAR-
"LOOSD UIT. Zoo werd o.a. geconstateerd, dat uit het perceel
"Zandvoortschelaan 269, alhier, welk pand door de Duitsche
"Weermacht gevorderd is geweest vanaf 27 Januari j.l. tot 15
"September d.a.v., verschillende eiken deuren, leidingen,
"deurknoppen, enz., verdwenen waren. De ontstane schade is
"door de makelaar C. KEUR, Dreef 259 te Haarlem - het betref-
"fende perceel was n.l. door den eigenaar tegen molest-schade
"verzekerd - vastgesteld op f 3954.50. Ik moge U opmerken,
"dat bedoeld perceel is gelegen IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJ-
"HEID VAN DE AFZETTING AAN DE ZANDVOORTSCHELAAN, OP WELK
"PUNT DAG EN NACHT DUITSCHE MILITAIRE POSTEN OP WACHT STAAN.
" Ik heb ten opzichte van de diefstallen en vernie-
"lingen, die alhier worden gepleegd, reeds mijn meening aan
"de Feldgendarmerie kenbaar gemaakt. Ik deelde daarbij mede,
"dat, wil men deze met succes bestrijden, het noodig zal
"zijn voortdurend enkele patrouilles van de Feldgendarmerie
"intensief te doen optreden. IMMERS, DE NEDERLANDSCHE POLI-
"TIE MAG TEGEN DE DUITSCHE WEERMACHT NIET OPTREDEN. Toen dit
"desondanks gebeurde, heeft het wel eens tot onaangename ver-
"wikkelingen geleid.
" Tenslotte moge ik U nog opmerken, DAT VERSCHILLEN-
"DE RUITEN ZIJN VERNIELD TENGEVOLGE VAN EXPLOSIES (het ont-
"ploffen van aangespoelde mijnen, het opblazen van den water-
"toren, storm, enz.).-
" Om het politietoezicht zoo doeltreffend mogelijk
"te maken heeft U, bij Uw komst alhier, Uw goedkeuring kun-
"nen hechten aan mijn voorstel, de vaste kern van de lucht-
"bescherming voor bewakingsdiensten in te schakelen. Deze
"kern assisteert tusschen zonsonder- en zonsopgang de poli-
"tie. Op een verzoek, door U, dd. 25 Maart j.l., gericht aan
"den Wnd. DIRECTEUR-GENERAAL VAN POLITIE, om de vaste kern
"van de luchtbescherming te mogen uitbreiden, teneinde nog
"een intensiever toezicht te kunnen doen houden, werd tot op
"heden geen beslissing genomen, althans werd deze beslis-

"sing alhier niet ontvangen.
"   Voor het woongebied te Bentveld heeft U, gecombi-
"neerd met het geëvacueerde gedeelte in de gemeente Bloemen-
"daal, 3 particuliere bewakers aangesteld voor bewaking der
"leegstaande woningen. Voorts heeft U maatregelen genomen om
"beschadigingen aan gebouwen door den dienst van PUBLIEKE
"WERKEN te doen herstellen omdat U van meening was, dat het
"aanbeveling verdiende de onbeheerde gebouwen, bij gedwongen
"afwezigheid van de eigenaren in een zoo goed mogelijken
"staat van onderhoud te laten voortbestaan.
"   Overigens treedt, zooals ik boven reeds opmerkte,
"de politie met de grootst mogelijke intensiviteit op, om de
"eigendommen der toch reeds zwaar gedupeerde geëvacueerden
"te beschermen. De bewaking van het bebouwde gedeelte der ge-
"meente is reeds vele malen, ook op Uw initiatief, met U be-
"sproken, echter zonder tot een geregelden wachtdienst te
"kunnen komen. Het is zeer moeilijk geschikte en volkomen be-
"trouwbare personen te vinden. Daarbij komt, dat particuliere
"bewakers van 23 tot 4 uur niet op straat mogen vertoeven. In
"de practijk komt het hierop neer, dat men dus over particu-
"liere bewakers slechts kan beschikken van 4.30 tot 22.30
"uur (zij behooren tijd te hebben om van hun bewakingsterrein
"naar huis en van huis naar hun bewakingsgebied te gaan).-
"Tegen enkele particuliere bewakers, die door de sloop-aanne-
"mers waren te werk gesteld, werd bovendien reeds proces-ver-
"baal terzake diefstal opgemaakt."

8. Het verzet der bevolking.

Het verzet der bevolking uitte zich in velerlei vorm. Enerzijds was het agressief (het doen wat verboden was), maar anderzijds - zo werd het ook het meest ten uitvoer gebracht - was het lijdelijk (het nalaten van hetgeen geboden was). Gedurende de gehele bezettingstijd stond de goede bevolking fel afwijzend tegenover de N.S.B.. In laatstgemelde groep zag men de handlangers der Duitsers. Vandaar, dat ook elke maatregel der Duitsers op de hoofden der N.S.B.-ers neerkwam. De jeugd werd door de ouderen in dezelfde geest geïnstrueerd. Dit kwam reeds spoedig tot uitdrukking. Op 21 Mei 1940 beklaagde zich een Duitse luitenant bij de Politie over een Zandvoortse jongen. Hij had die jongen een fooi van een rijksdaalder willen geven, maar die jongen had zulks geweigerd aan te nemen, zeggende: "dat de Duitsers dit geld gestolen hadden".
Bij de vordering van metalen in de maand Juli 1940 bleven alle goede Zandvoorters nalatig hun koperen-, tinnen-, nikkelen- en loden voorwerpen in te leveren. Wat de Duitsers kregen was hoofdzakelijk afkomstig van de N.S.B.-ers en van hen, die een kleine hoeveelheid inleverden om daardoor te voorkomen, dat de aandacht op hen zou vallen.

In de nacht van 29 op 30 September 1940 werden in de gemeente verschillende pamfletten aangeplakt met de opschriften: "Leve de Koningin", "Leve Engeland" en "Weg met de moffen".- Op 1 November 1940 waren reeds bij verscheidene N.S.B.-ers en Duitsgezinde inwoners ruiten ingeworpen.
Op 15 Februari 1941 werd in een voor het kringhuis der N.S.B. aan de Kosterstraat geparkeerde auto, toebehorende aan Ir. A.L. van Rijckevorsel, onder de motorkap een rookbom gelegd. De auto werd ten gevolge hiervan beschadigd.
In de nacht van 20 op 21 Februari 1941 werd ingebroken in het kwartier van de S.S.-Oberleutnant R. Kessel. Vele voorwerpen werden hier vernield.
Op 1 April 1941 moest de Politie, in opdracht van de S.D. te Amsterdam, aan de fam. Rinkel, Grote Krocht, alhier, een ernstige schriftelijke waarschuwing geven, omdat deze firma weigerde aan Duitsers te verkopen.
Op 29 April 1941 speelde de Zandvoortse Muziekkapel ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het café van C. Bluijs in de Haltestraat een feestpotpourri, waarin het thema "Oranje Boven" voorkwam. Het publiek, dat zich voor het café had verzameld, zong onmiddellijk mee. Vermoedelijk hebben de N.S.B.-ers dit aan de Duitsers doorgegeven, want de Politie werd opgedragen, terzake een onderzoek in te stellen. Deze wist de Duitsers te overtuigen, dat een potpourri met weglating van een bepaald thema niet te spelen was. Vandaar, dat geen strafmaatregelen werden toegepast.
Op 14 Mei 1941 hadden enige bewoners, als teken van rouw, de overgordijnen gesloten. De W.A. greep hierbij in.
Diezelfde dag klaagde de W.A. bij de Politie, dat een bewoner van "Plan Noord" in de opening van zijn brievenbus een geopend knipmes had gestoken, met de bedoeling, dat de W.A. bij het bezorgen van propaganda-materiaal in de avonduren zich hieraan zou verwonden.
Op 26 Mei 1941 werd de aan het Kringhuis uitgestoken vlag opzettelijk vernield.
De W.A. en N.S.B. colporteerde onder bescherming van de Nederlandse S.S. op 8 Augustus 1941 met "Volk en Vaderland". Men bezigde hierbij de slagzinnen: "Op voor een nieuwe Burgemeester van Zandvoort", "Opruimen die oude rommel", "O, zo" en "Weg met de Joden en al wat rot is". Het publiek liet niet na van duidelijke afkeuring te doen blijken.

Op 29 Juni 1941 - de verjaardag van Z.K.H. Prins Bernhard - droegen vele Zandvoortse vrouwen een witte anjer.
In de maand Juli van dat jaar nam de V-actie der Duitsers een aanvang. De bevolking weerde zich fel tegen deze actie en scheurde zoveel mogelijk pamfletten af. Verschillende opschriften werden gewijzigd. Had de N.S.B. b.v. op straat het opschrift: "Mussert wint" aangebracht, dan plaatsten de tegenstanders daarachter het woord "nooit".
Als reactie op deze V-actie ging de bevolking verboden insignes dragen. Toen de Duitsers en de W.A. hiertegen optraden, ging men lucifers met de kop naar boven in het knoopsgat van de rever dragen, hetgeen te betekenen had: "Kop op".
Het gebruik van het V-teken vond vanaf die tijd bij de Zandvoortse bevolking ingang.
Eveneens omstreeks die tijd plaatste de thans overleden zoon van wijlen Ds. Tromp in de Poststraat het opschrift: "Leve de Koningin !" op een muur. Hij werd prompt via de N.S.B. aan de Duitse Sicherheitspolizei verraden. Wegens zijn nog vrij jeugdige leeftijd zagen de Duitsers er na rijp beraad van af hem in te sluiten.
Op 22 Juli 1941 beletten bewoners van de Haltestraat, de Kerkstraat en het Jan Snijerplein aan de N.S.B., W.A. en Nationale Jeugdstorm het opplakken van V-propaganda-pamfletten.
Op 31 Augustus 1941 marcheerden - met toestemming van de Duitsers - de W.A., de Nederlandse S.S., de Nationale Jeugdstorm en de N.S.N.A.P. door het dorp. Zij hielden daarbij contrôle op het in het openbaar dragen van insignes (het dragen van de insignes van de Nederlandse Unie was o.m. bij besluit van de Hogere S.S.- en Politieleider - Rauter - dd. 26 Juli 1941 verboden verklaard). Hierbij werd de W.A.-man J. Zweep door het publiek mishandeld. Toen deze W.A.-man zich des middags weer op straat vertoonde, nam het publiek (ongeveer 200 man) een dreigende houding tegen hem aan, zodat hij door de politie in bescherming moest worden genomen.
Op 5 September 1941 oefende de W.A. wederom contrôle uit op het dragen van verboden insignes. Mr. E.S. de Vries, die het Tramplein passeerde, werd het insigne van de Motordienst, dat hij droeg, van de jas gerukt. Hij verzette zich hiertegen en kreeg toen van de W.A.-man W. Zwemmer, geboren te Bennebroek, 19 November 1917, foto-technicus, wonende te Arnhem en tijdelijk verblijvende in het N.V.V.-huis (Woodbroker-

gebouw) aan de Dentveldsweg, een klap in het gelaat. De Politie arresteerde Zwemmer en maakte proces-verbaal op. Hij werd deswege veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf.
Op 4 November 1941 arresteerde de Politie wegens zedenmisdrijf de leider van de afdeling "Vorming" van het N.V.V., wonende in het Woodbrokerhuis. (In dit gebouw werden o.m. N.S.B.-ers tot Burgemeester opgeleid.)
In September 1942 werden borden, door de Duitse Weermacht geplaatst, weggehaald en vervolgens kabels vernield.
In diezelfde maand werd een soldaat na afloop van een bioscoopvoorstelling in Monopole door een burger mishandeld.
De caféhouder J.C. Toledo, Zandvoortselaan 345, had tegenover een vrouwelijk lid van de N.S.B. - die in zijn café een kop koffie kwam drinken - gezegd, dat hij de volgende avond (23 Januari 1942) vòòr het "wachtdienst verrichten" eerst de kringleider der N.S.B. (A. van der Geer) de benen zou stukslaan. Deze vrouw gaf dit onmiddellijk door aan het personeel van het kringhuis, dat op zijn beurt de Sicherheitspolitie waarschuwde. Toledo werd gearresteerd. Door de bemiddeling van de Politie kwam hij de volgende dag echter met een waarschuwing vrij.
In de maand Januari 1942 lieten twee meisjes zich op honende toon en beledigende wijze uit over het in de restauratiezaal van het station der N.S. opgehangen portret van Hitler. De stationsrestaurateur Veltman bracht op 26 Februari 1942 een student aan het Bureau van politie, die, staande voor het zoëven besproken portret, had geroepen: "Leve de Koningin, Oranje Boven !".
In Mei 1942 kocht de bevolking benzine-bonnen van de Duitse soldaten, teneinde daardoor aan benzine te komen.
Het is niet mogelijk, alle daden van verzet der goede Zandvoortse bevolking te beschrijven. Vermeld zij slechts, dat er gedurende de gehele bezettingstijd een eendrachtig samengaan tussen de anders door politiek en godsdienst gescheiden groepen der bevolking bestond.
Wim Gertenbach, IJs de Jong en Piet Paap drukten "Het Parool". Weer anderen verspreidden illegale blaadjes of verkochten ten bate van de slachtoffers der nationaal-socialistische tyrannie het eerste- en het tweede vervolg van het "Geuzenliedboek".- Het was ook hier als overal elders in den lande: de een wist dikwijls niet wat de ander deed. Men was inner-

lijk overtuigd van hetgeen in het eerste vervolg van het "Geuzenliedboek" op bladzijde 62 was neergeschreven:

"Gij hebt ons door verraad en bruut geweld doen buigen.
"Ons vrije volksbestaan werd wreed omver gegooid.
"Gij tracht met nazi-leugens ons te overtuigen,
"Maar toch - o dwingeland - ons hart verkrijgt ge nooit !".

Hoever de haat soms ging tegenover inwoners, die men wantrouwde, moge blijken uit het volgende.
Aan de Grote Krocht 8 was destijds gevestigd de kapperssalon van J. de Roode. De Georgische soldaten, omstreeks die tijd hier gelegerd, hadden - voor wat het overgrote deel betrof - een dodelijke haat aan de Duitsers. Zij zagen dat De Roode de Duitsers met alle hoffelijkheid behandelde en hen boven anderen voortrok. Op 11 April 1944 schoot een Georgisch officier enkele kogels af in de salon van De Roode omdat hij van mening was, dat hij door De Roode bij de Duitsers achtergesteld werd.
De Roode wendde zich tot de Politie, doch de betrokken Georgische officier nam hiermede geen genoegen. Hij nam De Roode en zijn zoon mede naar het Zuidelijk strand ter hoogte van het z.g. Ezelenpad en stuurde hen gekleed de zee in. Beiden moesten enkele malen "onderduiken", kregen een salvo mitrailleurkogels over zich heen, moesten daarna druipnat door het zand rollen en werden uiteindelijk - lopende - door het dorp naar de Kennemer Golfclub vervoerd, waar zij in een bunker werden opgesloten. Eerst geruime tijd later werden zij weer vrijgelaten. Dit was de straf, die de Russen toepasten op personen, die zij van Duitse sympathieën verdachten.
In de nacht van 23 op 24 December 1944 werd ten nadele van de wethouder M. Heijenbrock een vet konijn gestolen. Boze tongen beweerden destijds, dat Heijenbrock dit konijn als "Kerstbout" had bestemd.
Op 5 Januari 1945 werd door ondergedokenen ten nadele van een inwoner te Bentveld een koe gestolen. Hierbij was een vergissing begaan, want men verkeerde in de veronderstelling, dat de benadeelde "fout" was. De Politie spoorde de inmiddels geslachte koe op te Bennebroek. De daders werden in vrijheid gesteld nadat deze de toezegging hadden gedaan, de koe te zullen vergoeden. Het vlees ging naar de ondergrondse leden terug.

Op 9 Januari 1945 werd ingebroken in het kringhuis der N.S.B..
Op 14 Februari 1945 werd ingebroken in het bureau der afdeling "Bevolking", waar suiker, melkpoeder en de noodrantsoenen der inwoners waren opgeslagen. Toen de wethouder Heijenbrock deze goederen had laten overbrengen naar de zolderkamer van het perceel Grote Kroocht 10 (gebouw P.W.), bleek op 17 April 1945, dat aldaar opnieuw gepoogd was, in te breken. Of deze laatste inbraak en de poging daartoe gefingeerd of werkelijkheid waren, is niet vastgesteld kunnen worden. Wat wèl vaststaat is, dat uit een destijds door de Politie ingesteld onderzoek was gebleken, dat Burgemeester en Wethouders reeds sedert enige tijd gedurende de college-vergaderingen deze noodrantsoenen "keurden". Zij wilden n.l. controleren of deze rantsoenen - sprake was van koeken - nog wel deugdelijk voor de volksgezondheid waren !! Elke wethoudersvergadering verminderde het aantal koeken met 10 stuks tot het tijdstip, dat de Politie de heren op heterdaad betrapte. Burgemeester Zigeler verklaarde toen, dat de wethouder Dr. Gerke deze koeken moest keuren !!
Als een typisch bewijs van hetgeen door misleiding bereikt kon worden, moge het volgende geval dienen.
In het najaar van 1944 deelde de wethouder Heijenbrock aan de korpschef van Politie mede, dat zich een Jodin in het spergebied bevond, die niet de voorgeschreven "Jodenster" droeg. Hem werd medegedeeld, dat deze Jodin rechtstreeks naar Westerbork zou worden overgebracht, doch dat eerst het oordeel der Sicherheitspolitie te Amsterdam moest worden ingewonnen. De wethouder informeerde geregeld of al bericht was binnengekomen. Toen hij op een middag om 3 uur aan het Bureau kwam om iets te bespreken, werd een "plan de campagne" opgemaakt. De Sicherheitspolitie zou, wanneer Heijenbrock binnen was, opbellen. Aan de andere kant van de lijn zat echter niet de Duitse politie, maar de rechercheur A. van der Wal, die in brallend Duits de opdracht gaf, dat degene, die aangifte had gedaan van de aanwezigheid dezer Jodin, gearresteerd moest worden. De wethouder, die kennelijk bang werd, had op zoiets niet gerekend. Toen de korpschef dan ook mededeelde, dat hij dat niet kon doen omdat een en ander in het belang van de weermacht was - Joden mochten immers niet in het spergebied wonen - bulderde de stem aan de andere

zijde van de lijn "dat de Sicherheitspolitie geen critiek op haar daden van de Hollanders duldde. Die Jodin had van deze politie toestemming gekregen om in Zandvoort te wonen". Heijenbrock, die kennelijk blij was dat hij uit deze moeilijke situatie was verlost, vroeg bij het weggaan nog "wat hij tegen de personen, die hem dit aangebracht hadden, moest zeggen", waarop hem geantwoord werd, dat hij maar moest laten weten, dat de zaak bij de Sicherheitspolitie in onderzoek was.

Heijenbrock is nimmer op deze zaak teruggekomen. De Joodse vrouw - Mevrouw Diependaal - Blits - heeft nimmer meer last ondervonden en woont nog te Zandvoort.

Als typische voorbeelden van de hoon, waarmede de N.S.B.-ers gedurende de bezetting door andersdenkenden werden bejegend, mogen de volgende gevallen dienen.

In de Koningstraat 77 woonde destijds Gijs Bol, die zich bij voorkeur in de N.S.B.-uniform op straat vertoonde. Op zekere morgen bleek, dat men des nachts op de voordeur van zijn woning had geschilderd:

"4711 is goed,
"Bol-doot is beter".

De kleermaker Jeroe aan de Burg. Engelbertsstraat had aan de buitenkant van zijn woning een wolfsangel laten aanbrengen en wel in prachtige uitvoering. De volgende morgen bleek dit embleem met faecaliën te zijn besmeurd.

Tenslotte moge nog worden vermeld, dat de uitgifte van het ondergrondse blaadje "De kleine Patriot" - door inwoners dezer gemeente geredigeerd, gestencild en verspreid - te Zandvoort verzorgd werd.

9. <u>Molestaties en terreur door Duitsers en/of N.S.B.-ers.</u>

Het is niet wel mogelijk om een uitvoerig overzicht te geven van al hetgeen de bevolking heeft moeten doormaken inzake de terreur en de vernedering, haar door de bezettende macht - handlangers inbegrepen - aangedaan. Daarom moge volstaan worden met het vermelden van enkele voorvallen, die ieder voor zich van willekeur en rechtsverkrachting spreken.

Nadat de Duitse soldaten, die in de nacht van 3 op 4 Juni 1940 patrouilledienst verrichtten, in die nacht op 2 leden van de luchtbeschermingsdienst hadden geschoten en terzake door de politie aan hogere organen een rapport was uit-

gebracht, gingen de bezettingstroepen een week later over tot het stukschieten van lampen der straatverlichting en het vernielen van strand-waarschuwingsborden. De kogels vlogen door de straten en het is voornamelijk aan de voorzichtigheid der inwoners te danken geweest, dat geen slachtoffers zijn gevallen. Ingaande 26 Juni 1940 werd het uithangen van vlaggen van openbare gebouwen verboden verklaard. Op 1 Augustus 1940 liet de bezettende macht via de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie bij openbare kennisgeving een bekendmaking afkondigen, waarbij het verboden werd "om betogingen of manifestaties te houden, welke direct of indirect tegen de bezettende macht waren gericht".
Als betogingen of manifestaties werden o.a. aangemerkt:
1. het dragen van bloemen;
2. het dragen van oranjestrikjes en
3. het uitsteken van vlaggen.
In de nacht van 31 Augustus op 1 September 1940 gedroegen de Duitsers zich weer beestachtig. Ruiten werden ingeworpen, allerlei vernielingen werden aangericht en vechtpartijën - waarbij veelvuldig werd geschoten - vonden plaats. Deze uitspattingen moesten worden gezien in het kader van een waardige herdenking van de Koninginnedag.
In de nacht van 11 op 12 September 1940 lieten zich de Duitsers andermaal gelden. In deze nacht vergrepen zij zich aan het in de tuin van het Zusterhuis "Sterre der Zee" staande Christusbeeld, waarvan de handen werden afgeslagen. Hiermede werd wel duidelijk gedemonstreerd tot welke daden iemand kan komen, die de Kerk als zijn vijand beschouwt. Hoewel de dader(s) niet achterhaald kon(den) worden, kan met vrij grote zekerheid worden aangenomen, dat deze daad door een beschonken soldaat van het Luchtwapen - destijds hier gelegerd in "Zomers Buiten" - moet zijn gepleegd.
Op 13 October 1940 bleek, dat in de vorige nacht wanwege de N.S.N.A.P. verschillende opschriften als "Holland voor Hitler", "Hitler, geen Mussert", "Duits bloed is ons bloed", enz. op de straat waren geschilderd.
Op 11 Februari 1941 zou des avonds te 7.30 uur in "Monopole" aan het Stationsplein de revue "Een rare familie" onder regie van Johan Kaart worden opgevoerd. Medespelenden waren: Joh. Valk, Harry Boda, Sylvain Poons, Emmy Arbous, Sien de la Mar, Madelon Waldorp, Beppie Boda en P. Urban Jr..

De zaal was geheel uitverkocht toen de omstreeks 8.30 uur een groep W.A. - ter sterkte van ongeveer 150 man (merendeels uit Haarlem afkomstig) - het gebouw omsingelde. Vervolgens begaven zich 40 à 50 W.A.-mannen in de zaal en joegen zij de aanwezigen met gebruikmaking van koppels en riemen daaruit. Verscheidene personen werden hierbij gewond.- De bezettende macht keurde het gebeurde niet af en strafmaatregelen tegen de bedrijvers dezer molestatie werden niet genomen.

Op 13 Juli 1941 werd des namiddags te omstreeks 10.45 uur in het restaurant Rienstra aan de Strandweg 4 door het gezamenlijk aanwezige publiek "O, kleine schildersjongen, wat ben je toch begonnen" gezongen. Leden van de W.A., N.S.B. en enkele Duitsers zijn vervolgens dit café-restaurant binnengedrongen en deelden rake klappen uit. De krantenbezorger Albert Draijer, die getuige van dit voorval was en daarop uitriep: "Onze tijd komt ook nog !" werd door de Duitsers mishandeld. Van 57 bezoekers, die nog in het café Rienstra aanwezig waren toen de W.A. onder leiding van de banleider Nederkoorn te Haarlem en de N.S.B. onder leiding van de kringleider A. v.d. Geer, alhier, deze molestatie pleegden, werden de namen en adressen genoteerd.

Op 18 Juli 1941 berichtte de Hogere S.S.- en Politieleider (Rauter) het volgende:

"Als Commissaris-Generaal voor de Openbare Veiligheid deel
"ik U mede, dat, van heden af, nationaal-socialistische
"groepen een groote propaganda-actie ondernemen tegen de
"door Engeland in de bezette gebieden verspreide V-actie.
"1. Zoo zullen o.a. aan openbare gebouwen en stations en
"over straten spandoeken worden bevestigd met het opschrift:
""V dat is Viktorie, dat is Duitschland wint voor Europa op
"alle fronten".
"2. Voorts worden kleine plakbriefjes opgeplakt.
"Bovendien dragen Nederlandsche nationaal-socialisten naast
"het partij-insigne een metalen oranje V-insigne.
"Op groote openbare pleinen zullen kiosken worden opgericht
"met een overeenkomstige leuze en met den Duitschen Rijks-
"adelaar. Verder zullen op groote openbare pleinen groote
"wandkaarten in houten kasten worden aangebracht, waarop
"dagelijks de stand van het weermachtsbericht wordt gemar-
"keerd.
"Verschillende Nederlandsche firma's zullen op openbare re-
"clamevlakten, maar ook op openbare gebouwen, schuttingen
"en huizen groote plakkaten aanbrengen; bij de bureaux der
"nationaal-socialistische partijën worden witte vlaggen met
"een oranje V uitgestoken.
"Nationaal-socialisten zullen met schablonen en lijmverf op
"trottoirs en schuttingen overeenkomstige leuzen schilde-
"ren.

"Ik dring alle Nederlandsche autoriteiten op .." enz.enz.. Tegelijkertijd werd een verbod uitgevaardigd, dat de Nederlandsche Unie geen plakkaten meer in het openbaar mocht vertonen en dat de leden dier Unie niet meer de tot dat tijdstip toegelaten insignes mochten dragen.
Vanaf dat moment begon een felle V-actie. Bij de goede Nederlandse inwoners werden bij voorkeur V-biljetten op muren, deuren en schuttingen aangebracht. Deze actie ontaardde echter in plagerijen ten opzichte van de z.g. anti-mensen. Gedurende de nachtelijke uren werden hier pamfletten opgeplakt met het opschrift: "Hier heerscht de Engelsche ziekte".
In de vroege morgen van 23 Juli 1941 bleek, dat het Patronaatsgebouw was getroffen door afgeworpen bommen, die echter niet waren ontploft. De Duitsers plaatsten in de nabijheid met Oranje-verf op de straat een pijl en daarbij het opschrift: "Dit heeft Churchill gedaan". Nog diezelfde middag zijn de bommen weggehaald. Het bleek toen, dat het bommen van Duits maaksel waren.
In de nacht van 22 op 23 Juli daarvòòr deed de Duitse Politie een inval in de woning van Mr. Simons aan de Boulevard Paulus Loot, waar die nacht een feestje werd gehouden. De Duitsers, die hier een Oranje-feest veronderstelden, arresteerden Mr. Simons en alle gasten (in totaal 25 personen) en brachten de arrestanten de volgende dag onder toezicht van beambten der Grenzaufsichtstelle naar de Euterpestraat (S.D.) te Amsterdam over. Eerst op 13 Augustus d.a.v. gaven de Duitsers de woning van Mr. Simons vrij, nadat zij hieruit alle levensmiddelen en textiel hadden ontvreemd.
In de avond van 24 Juli 1941 was de N.S.B. met de W.A. en Jeugdstorm wederom bezig met het plakken van V-pamfletten. Toen bij de Politie klachten binnenkwamen, dat op de Kostverloren- en Haarlemmerstraat òòk biljetten werden aangeplakt met het hiervòòr genoemde opschrift van de Engelse ziekte, heeft de Politie dit belet.
Korte tijd later hebben al deze groepen zich verzameld bij de woning van Burgemeester Van Alphen. Toen deze het plakken op zijn woning wilde beletten, heeft de W.A. de woning des Burgemeesters bestormd en wilde men hem arresteren. De Burgemeester wist met behulp van de inmiddels gearriveerde Politie en Marechaussee te voorkomen, dat hij uit zijn woning werd gehaald. Echter werd hij mishandeld en werden in zijn

woning 70 ruiten (ook sponningen) vernield.
Diezelfde avond nog werd de commandant van de W.A. (Stein) met 23 W.A.-mannen en 4 Jeugdstormers door de Politie aangehouden.
Op 9 Augustus 1941 hielden 57 in uniform geklede W.A.-mannen een mars door de gemeente. De Heer Willem Visser, geb. te Haarlem, 9 Augustus 1882, fabrikant, wonende te Zandvoort, Brederodestraat 119, bevond zich met de rug naar de straat gekeerd op het hek voor perceel Hogeweg 47. De W.A., die dit als een minachting van de "nieuwe orde" zag, wilde de Heer Visser omkeren en met het front naar de W.A.-optocht plaatsen. Betrokkene verzette zich hiertegen echter met geweld. Inmiddels grepen twee ter plaatse aanwezige beambten der Sicherheitspolitie in en brachten Visser naar het Bureau van Politie. Daar gedroeg hij zich echter zò fier, dat blijkbaar tengevolge hiervan de S.D.-beambten hem straffeloos lieten gaan.
Op Zondag, 3 Augustus 1941, werd door kapelaan J.A.M. ten Hengel in de R.K. kerk een Bisschoppelijk schrijven, waarin geprotesteerd werd tegen de maatregelen, waardoor de R.K. kerk in haar rechten werd bekort, voorgelezen. Tijdens de voorlezing van dit Bisschoppelijk schrijven riep een der aanwezige kerkgangers plotseling "Heil Moskou". Deze kerkganger werd hierop uit de kerk verwijderd. De Politie heeft de dader (Josia Reymhoudt, geb. te Amsterdam, 27 November 1901, bouwkundige, wonende eveneens te Amsterdam) aangehouden.
Op 31 Augustus 1941 marcheerden met toestemming der Duitse overheid in onze gemeente de W.A., de Nederlandse S.S., de Nationale Jeugdstorm en de leden der N.S.N.A.P.. Deze marsen waren als provocatie op Koninginnedag bedoeld (zie daaromtrent eerder).
Op 31 Januari 1942 werden de drukkers van "Het Parool", Wim Gertenbach, IJs de Jong en Piet Paap alhier gearresteerd. W. Gertenbach werd ter dood veroordeeld en liet zijn leven voor het vuurpeloton. IJ. de Jong en P. Paap werden tot zware tuchthuisstraffen veroordeeld, doch keerden gelukkig na de bevrijding terug.
Op Maandag, 13 Juli 1942, werd Burgemeester Van Alphen, nadat hij die morgen te Haarlem bij de Beauftragte des Reichskommissars was ontboden, gegijzeld en naar Haren overgebracht. Vermoedelijk omdat hij de 60-jarige leeftijd

reeds had bereikt, werd hij enkele dagen later vrijgelaten.-
Reeds vòòr de datum der gijzeling hoonden verscheidene N.S.B.-ers de Burgemeester. Indien deze zich op de openbare weg vertoonde, werden schimpende benamingen als o.a. "Lange Jan" gebezigd en liedjes als "Twee blauwe ogen, geslagen door de W.A." gezongen. Op de wijze van het bekende cabaret-liedje "Zandvoort aan de Zee" werd, als men Mevrouw Van Alphen zag, door N.S.B.-ers gezongen:

"Zandvoort aan de Zee
"Is een bolwerk der N.S.B..
"O, het is een zaligheid:
"We raken die Van Alphen kwijt.".

Inderdaad werd deze laatste regel bewaarheid. In de maand November 1942 werd Burgemeester Van Alphen door de Duitse bezettingsautoriteiten ontslagen.
Reeds in 1941 was de leiding der N.S.B. er toe overgegaan de Zandvoortse aardappeltelers te organiseren. Op instigatie van de N.S.B. werd een "dorpsboerenraad" ingesteld. Aanvankelijk was de slager H. Hofman hierbij "dorpsboerenleider". In het jaar 1942 bestond het bestuur van de "landstand" Zandvoort uit:

Jb. Termes, dorpsboerenleider;
T. Molenaar: productieslag;
J. Kining: zee- en schelpenvisserij;
H. Koning: groenten en fruit en
A. Keur: personeelsbelangen.

Het bestuurslid T. Molenaar verving de leider Jb. Termes in verband met diens drukke werkzaamheden van 15 Juli tot 1 September 1942.
Dat het in de landstand - zoals in bijna elke N.S.B.-organisatie - ook al om de "baantjes" ging, bleek wel uit het feit, dat de dorpsboerenleider Jb. Termes op 10 November 1942 aan de provinciale boerenleider J. Saal o.m. het volgende berichtte:

"Voor de kameraden L. Akke en de streekleider Hoffman "waren wij genoodzaakt deze buiten te sluiten van hetgeen "in de Landstand geschiedde gezien hun wangedrag ten op- "zichte van hun plicht als nationaal-socialist, voor hun "positie en de naam voor de bevolking.".

Hoewel de landstand alle pogingen in het werk stelde om leden te winnen, kon slechts in zoverre succes worden geboekt, dat enkele leden van deze instelling voor de voedselvoorziening in de gemeente mochten blijven wonen en dus van de evacuatie waren vrijgesteld.

Op 10 Juli 1944 werd het treinverkeer Zandvoort - Haarlem gestaakt. Rails en bovenleiding werden daarna door de Duitsers afgebroken en naar elders vervoerd.
Op 9 October 1944 werd de electrische tramdienst Zandvoort - Haarlem - Amsterdam gestaakt. Het gehele electrische stroomnet werd afgesloten.
Op 18 October d.a.v. werd de gaslevering stopgezet.
Met ingang van 8 November 1944 werd een distributie van duinwater ingesteld. De closet-reservoirs werden buiten dienst gesteld. Het verbruik werd bepaald op 25 liter per persoon per dag.
Op 12 April 1945 werden de hier nog in gebruik zijnde telefoonnummers, ook die der Politie, buiten werking gesteld. De Duitsers lieten meerdere telefoonkabels opgraven en naar elders vervoeren.
Tot de "kleine plagerijën" van de bezettende macht gedurende de jaren 1940 - 1945 behoorden o.m.:

a. het verbod om postduiven te laten wegvliegen per 20 Mei 1940;
b. de invoering van een beperkte dienstregeling bij de N.S. op het traject Haarlem - Zandvoort-Bad, ingaande 23 Mei 1940;
c. het verbod tot het betreden van de duinen en het strand gedurende de nachtelijke uren;
d. het treiteren van bepaalde inwoners door hen een toegangsbewijs ten behoeve van het telen van aardappels in de duinen te weigeren;
e. het afkondigen van een uitgaansverbod van 12 uur 's nachts tot 4 uur des morgens;
f. het instellen van een dansverbod en een verbod van vereniging en vergadering;
g. het op bepaalde tijden afkondigen van een z.g. uitzonderingstoestand, t.w. het "politiestandrecht";
h. het ontbinden van politieke- en andere, de bezettende macht niet welgezinde, verenigingen en het verbeurdverklaren der bezittingen dier verenigingen;
i. het inbeslagnemen en vernietigen van de z.g. verboden boeken;
j. het opheffen der plaatselijke weekbladen en het verbod tot het uitgeven van raamkranten. (In dit verband zij echter opgemerkt, dat op 6 Mei 1944 door de wnd. Gewestelijk

Politiepresident te Amsterdam aan de drukkerij en boekhandel V.J. van Petegem, Kerkstraat 28, alhier, tot het uitgeven van een reamkrant vergunning werd verstrekt.);

k. het verbod om naar buitenlandse zenders te luisteren, gevolgd door een bevel tot inlevering der radiotoestellen;

l. het verbod om de garnalenvisserij uit te oefenen;

m. een algeheel verbod tot het betreden van het strand en de duinen, ingaande 1 Mei 1942. (Het strand was toen slechts toegankelijk voor de Duitsers, die gedurende de zomermaanden - als echte Germanen - geheel ontkleed gingen zwemmen en zonnebaden.)

10. Belangrijke ongevallen.

Op 13 Januari 1943, des morgens te 6.40 uur, werd op de publieke tramoverweg aan de Koninginneweg de 61-jarige Johan Koning, wonende Haarlemmerstraat 8, alhier, door een uit de richting Haarlem komende tramtrein gegrepen en gedood. Het was die morgen zéér donker en regenachtig op het tijdstip van het ongeval. Bovendien vlogen op dat moment veel geallieerde vliegers boven de gemeente, zodat uiteindelijk moet worden aangenomen, dat het slachtoffer, afgeleid door de ronkende vliegtuigen, door de tram is verrast.

18 Juni 1943, te 16.27 uur, reed een 4-wagenstel van de N.S., genummerd 611, trein No. 2337, bij het binnenkomen van het station, doordat de luchtdruk-rem weigerde, door, tengevolge waarvan het eerste rijtuig het perron opreed en ongeveer voor de helft tot in het stationsgebouw drong. De wagenbestuurder, die in gezelschap was van een tractie-opzichter, ontdekte het gebrek aan de rem tijdig, waarop door hem en de opzichter de reizigers werden gewaarschuwd, zich naar het achterste gedeelte van de trein te begeven. Er werd niemand gewond. Wèl werd aanzienlijke materiële schade aangericht.

26 Juli 1943. Bij werkzaamheden op het perron der N.S. werd de 48-jarige aannemer P.J.H. Stiphout te Haarlem door een neerstortende ijzeren balk getroffen en op slag gedood.

18 Augustus 1943. Bij het bergen van op het strand aangetroffen ontplofbare voorwerpen, welke aangespoeld waren, gleed op de Strandweg een torpedo van een met 2 paarden bespannen wagen, bestuurd door de 28-jarige Petrus Nicolaas Schelvis. De gevolgen waren verschrikkelijk. De gemeentewerkman Jan Keur, geb. te Zandvoort, 12 Augustus 1885, de stratenmaker Christiaan

Visser, geb. te Zandvoort, 24 November 1902, vijf Indische militairen en één beambte van de Grenzaufsichtstelle werden hierbij op slag gedood.
Gewond werden de gemeentewerkman Engel Keesman, geb. te Zandvoort, 12 Juni 1889, de bovengenoemde P.N. Schelvis en zeven Indische soldaten. Dr. Gerke verleende de eerste hulp. De beide paarden, die ernstig gewond waren, moesten ter plaatse worden afgemaakt.
3 November 1943. Luchtgevecht boven het dorp. Vier Duitse jagers, die een groep Engelse bommenwerpers - op terugweg nà een aanval op Schiphol - achtervolgden, werden door twee escorterende jagers aangevallen. Het gevecht ontwikkelde zich juist boven het bebouwde deel der gemeente. Er werd daarbij betrekkelijk laag gevlogen. Meerdere huizen kregen treffers van 2 cm.-mitrailleur-granaten. Twee Duitse jagers en één Canadese jager stortten brandend neer. Een Canadese- en een Duitse piloot vonden daarbij de dood. De andere Duitse piloot wist zich met een parachute te redden. Eén der vallende Duitse jagers raakte een huis aan de Haarlemmerstraat 66, dat daardoor geheel in vlammen opging.
De naast dit huis op No. 68 aldaar wonende agent van politie F. Ph. Borgo, die zijn woning verliet op het ogenblik dat het vliegtuig viel, werd door brandende benzine getroffen en bekwam daarbij ernstige brandwonden. Als gevolg van het gebeurde is hij zodanig geestelijk geschokt, dat hij voor de dienst ongeschikt is verklaard en ter verpleging in een inrichting voor geesteszieken moest worden opgenomen.
26 April 1944. Te 9.30 uur des voormiddags knipte de 24-jarige Johan Justus Teekamp, wonende te Haarlem, Radboudstraat 17, bij het slopen van electrische leidingen op het balcon van het perceel Hogeweg 38, een onder stroom staande toevoerleiding door. Hij werd hierbij onmiddellijk gedood.
27 April 1944. Des morgens te 8 uur kantelde in de duinen ten Zuiden van Zandvoort bij het uitwijken voor een personenauto een vrachtauto, waarmede ongeveer 70 arbeiders werden vervoerd. De auto viel van de weg en kwam in het kanaal terecht. Negen arbeiders werden zwaar-en 18 arbeiders licht gewond. Dr. Gerke en een verbandmeester (Jo van Slooten) van de O.T. verleenden de eerste hulp.
5 Juli 1944. Te 12 uur liep de 4-jarige Leendert Terol, wonende Haarlemmerstraat 23, plotseling die straat over

toen een 6-wielig motorrijtuig, bestuurd door Marinus van der Walle, geb. te Heemstede, 27 September 1919, motor- en rijwielhersteller, wonende te Haarlem, Lourens Costerstraat 17, naderde. Het kind werd aangereden en - hoewel de toestand zich aanvankelijk gunstig liet aanzien - overleed de volgende dag.

21 Juli 1944. Te 12 uur werd de arbeider Jacob Keur, geb. te Zandvoort, 14 Mei 1889, wonende te Heemstede, Jeroen Boschlaan 14, tengevolge van het ontploffen van een mijn op het strand alhier (tussen de K.M.-palen 63 en 64, alwaar hij werkzaamheden verrichtte) gedood.

25 Juli 1944. Des middags te 16.30 uur werd de arbeider Everardus Gerardus van Winsen, geb. te Hillegom, 2 Mei 1897, wonende in een woonschip, liggende in de Vossevaart, aldaar, toen hij op de Noord-Boulevard graafwerk voor de Duitse weermacht verrichtte, door het instorten van een muur gedood. Een mede-arbeider brak hierbij een pols. De Directeur van de Dienst der Publieke Werken, die terzake een deskundig onderzoek instelde, verklaarde dat dit ongeval een gevolg was van het gebrekkige ontwerp van deze grondkerende muur. De muur was te licht en van onvoldoende samenstelling, zodat zij niet tegen de aanwezige gronddruk bestemd was. Zij bestond immers uit metselwerk van trottoirtegels.

28 Juli 1944. Luchtaanval op een binnen deze gemeente staande locomotief. De machinist en de leerling-machinist, beiden wonende te Amsterdam, werden gewond. De locomotief werd door kogelgaten beschadigd.

18 Januari 1945. Te 16.40 uur brak brand uit in het perceel Kostverlorenstraat 92 te Zandvoort, waarin een aantal manschappen van het Georgische Bataljon was gelegerd. De plaatselijke brandweer bluste de brand. De eerste verdieping van het gebouw brandde gedeeltelijk-, de tweede geheel uit.
Tijdens de blussing ontplofte een handgranaat, in het gebouw aanwezig. Persoonlijke ongelukken kwamen hierbij niet voor. D brand was vermoedelijk ontstaan door terugslag in een brandende kachel tengevolge van de hevige wind.

11. Politie.

Wanneer er één tak van overheidsdienst is geweest die het onder de Duitse bezetting moeilijk had, dan was het wel de Politie.

Zij was het, die a.h.w. tot stootblok moest dienen tussen de overheid enerzijds en de bevolking aan de andere zijde.
In tegenstelling met vele andere gemeenten behoorde geen der leden van het plaatselijk korps tot de N.S.B. of haar aanverwante organisaties.
Hoewel de Politie vòòr de bezetting, behalve wat haar justitiële taak betrof, rechtstreeks onder de bevelen van de Burgemeester stond (de Burgemeester was Hoofd van Plaatselijke Politie, d.w.z. hij werd verantwoordelijk gesteld voor de handhaving der openbare orde en veiligheid), was dit onder de Duitse bezetting geheel anders. De Burgemeester werd toen "Politiegezagsdrager". De Politie kreeg meerdere chefs, die ieder afzonderlijk bevoegd waren rechtstreeks bevelen te geven. Zo had zij o.a. te maken met de bevelen van:

a. Algemeen	:	Departement van Justitie; Procureur-Generaal te Amsterdam, fgd. Gewestelijk Politiepresident en Gewestelijk Politiecommandeur te Amsterdam;
b. Burgerlijk bestuur	:	Gevolmachtigde van de Rijkscommissaris in Noordholland en Commissaris der Koningin, later Commissaris der provincie Noordholland;
c. Militair bestuur	:	Ortskommandant te Haarlem; Plaatselijke militaire commandanten; Grenzaufsichtstelle; Feldgendarmerie en Hafenüberwachungsstelle te IJmuiden;
d. Veiligheidspolitie	:	Hogere S.S.- en Politieleider; Sicherheitspolitie te Amsterdam; Zentralstelle für jüdische Auswanderung; De Hausraterfassungen en Het Deviezenschutzkommando;
e. Ordepolitie	:	Bevelhebber der Ordepolitie te 's Gravenhage; Kommandant der Ordepolitie te Amsterdam en diens vervanger te Haarlem en Majoor der Gendarmerie te Amsterdam en
f. Justitie	:	Officier van Justitie en Ambtenaar van het Openbaar Ministerie te Haarlem.

Met uitzondering van de onder f. genoemde functionarissen waren alle (zie hierboven) Duitsers en/of N.S.B.-ers, die de opdracht hadden de Politie in nationaal-socialistische geest op te leiden.

De verschillende Nederlandse rangaanduidingen en onder-

scheidingstekenen verdwenen en maakten plaats voor rangen van Duits militair maaksel, zoals:
Kapitein (vroeger: oudere inspecteur);
Opperluitenant en Luitenant (-: jongere inspecteur);
Onderluitenant (-: brigadier-majoor);
Hoofdwachtmeester (-: brigadier);
Opperwachtmeester (-: agent le klasse) en
Wachtmeester of Onderwachtmeester (-: agent 2e klasse).
De Commissaris van Politie Mr. Ph.L.J. Reijinga werd ingaande 28 Februari 1941 in gelijke functie overgeplaatst naar Hilversum.
De Opperluitenant van Politie P.J. van IJzendoorn werd op 16 September 1943 overgeplaatst in de rang van Inspecteur van Politie naar de rechercheschool te Overveen.
De Hoofdwachtmeester G.R. Vleeming werd ingaande 16 December 1943 bevorderd tot Opperluitenant en op 1 Juli 1944 overgeplaatst naar Zaandam.
De rechercheurs A. van der Wal en J.W. Smouter werden ingaande 22 November 1944, bij wijze van strafmaatregel, gedetacheerd te Hilversum.
De Opperwachtmeesters E.Th. Smits, C. Appel, D.W. van Akooy, K. Platje, C.F. van Landeghem en A. van Waardenberg werden om dezelfde reden, eveneens met ingang van 22 November 1944, gedetacheerd te Bussum. Zij waren daar hoofdzakelijk te werk gesteld om houtdiefstallen tegen te gaan.
Ingaande 9 Juli 1941 werd tot Commissaris van Politie alhier benoemd de commandant van de ordepolitie te Rotterdam, de heer F.W. Wonink, die het korps hier in nationaal-socialistische geest zou hebben op te voeden.
Burgemeester Van Alphen heeft zich onmiddellijk zéér fel tegen deze benoeming verzet en wist gedaan te krijgen, dat de aanstelling- die hij als een ramp voor onze gemeente zag -werd ingetrokken. Zijn motieven hiertoe waren destijds, dat het organisatorisch onjuist was, een vroegere volontair (Wonink was hier eerder volontair bij de Politie geweest) met de leiding van het korps te belasten.
Door de leiding van de Politie werd reeds in het voorjaar 1941 contact met de landelijke verzetsgroepen opgenomen. Vandaar, dat het optreden der Politie zich hoofdzakelijk liet leiden overeenkomstig de aanwijzingen, die terzake door de verzetsgroepen werden gegeven.
Uiteraard was het niet mogelijk, elke actie der Duitsers

van te voren te onderkennen of te dwarsbomen. Daarvoor waren die maatregelen dikwijls te geraffineerd opgezet. Bovendien hadden de Duitsers voor de politieambtenaren, die dienst weigerden, onderdoken, enz., zulke doeltreffende maatregelen genomen, dat niet de ambtenaar zelf, doch ook, indien hij gehuwd was, zijn vrouw en eventuele kinderen de dupe werden; deze werden dan òòk naar een concentratiekamp overgebracht. Bedoelde maatregel gold uitzonderlijk voor de Politie. Buitenstaanders hebben waarschijnlijk wel eens de indruk gekregen, dat de Politie te eenzijdig optrad. Dit had dan echter zijn bepaalde redenen. Ter illustratie het volgende.
In het voorjaar 1944 vervoegde zich een "goede" Zandvoorter bij de Politie met de mededeling, dat een N.S.B.-er clandestien een varken had geslacht en de ham daarvan voor zeer hoge prijzen verkocht. Hij wenste, dat de Politie hiertegen zou optreden maar vergat daarbij, dat de N.S.B. zou terugslaan, hetgeen tot gevolg kon hebben, dat niet één, doch wel tien "goede" Nederlanders, binnen de gemeente woonachtig, de dupe zouden kunnen worden. Wat het zwaarst was, moest het zwaarst wegen, ook in dit geval.
Na het ontslag van Burgemeester Van Alphen in November 1942 werd de taak voor de Politie er niet gemakkelijker op.
Hoewel de opvolger, Drs. Groeneveld, geen N.S.B.-er was, liet hij zich - mede door de omstandigheid, dat hij in 't geheel niet op de hoogte was van plaatselijke toestanden en omstandigheden - te veel leiden door de Duitse bevelen, die uiteraard door N.S.B.-functionarissen ter plaatse werden geadviseerd.
Na een vrij korte waarneming van het ambt van Burgemeester werd zijn taak overgenomen door de heer Zigeler, destijds Burgemeester van Bloemendaal.
Deze was een willoos werktuig in de handen der Duitsers. Vandaar, dat de taak der Politie steeds moeilijker werd. De uitvoering van zijn plannen kon echter vaak worden belemmerd door het feit, dat de door hem gevoerde telefoongesprekken door de Politie konden worden afgeluisterd. In het voorjaar 1944 werd de verhouding tussen deze gezagsdrager en de leiding der Politie gespannen. De oorzaak hiervan was de volgende.
De wethouder Heijenbroek, die in feite de taak des Burgemeesters waarnam, droeg de Politie op er voor te zorgen dat geen personen, zonder in het bezit te zijn van een geldige Aus-

weis, Zandvoort - hetzij per trein, hetzij per tram - binnenkwamen. Daarnaast verleende hij echter wel toestemming aan N.S.B.-ers om naar hier te komen. Met deze handelwijze nu nam de Politie geen genoegen met het gevolg dat vanaf die tijd,nadat de Burgemeester gedreigd had zich over de Politiechef bij Dr. Wimmer te zullen beklagen, niet meer van een behoorlijke verhouding tussen Burgemeester en Politie kon worden gesproken.

Vanaf omstreeks de zomer in 1943 was reeds een plaatselijk commandant O.D. (Ordedienst) aangewezen om - bij ontstentenis van de Burgemeester - diens taak onmiddellijk na de bevrijding waar te nemen.

Hiertoe was door de Politie een voordracht opgemaakt van 2 personen. De keuze van de leiding der illegaliteit viel op Dr. C.A. van Fraassen. Deze was derhalve aangewezen als de hoogste plaatselijke commandant op het uur der bevrijding. Als zijn onmiddellijke naaste medewerker werd aangewezen de Heer H. de Jong.

Vanaf die tijd bestond een nauw contact met de illegaliteit, welke laatste niet moet worden verward met de overgrote massa der B.S. (Binnenlandse Strijdkrachten), zoals deze zich na de bevrijding heeft doen gelden en die - het moet helaas erkend worden - veel dwaze dingen heeft gedaan.

Het zou te ver voeren om te beschrijven in welke moeilijke situaties de Politie dikwijls geraakte. Een voorname factor tijdens de bezetting was echter, dat de gemeente-secretaris en het gehele personeel ter gemeente-secretarie, de hoofden van takken van dienst en verreweg de overgrote meerderheid van het gemeente-personeel tot de groep "anti's" behoorden, wier enig doel steeds is geweest de bevolen maatregelen van de bezetter tegen te werken, subsidiair te saboteren. Zo vervaardigde o.a. de gemeente-opzichter L. Slagvold tekeningen van de Duitse stellingen en mijnenvelden, die via de Politie aan de illegaliteit werden doorgegeven. De afdeling Bevolking zorgde voor de gegevens, nodig voor het samenstellen van lijsten van personen en liet z.n. een gedeelte van het bevolkingsregister onderduiken.

Reeds vóór de oorlog geëindigd was had de Politie een groot gedeelte van het archief der N.S.B. in haar bezit.

Gemeld moge voorts worden, dat de N.S.B.-er L.H. Termes via de Grenzaufsichtstelle bij de Sicherheitspolitie te Am-

sterdam een klacht indiende tegen de korpschef en 5 agenten van Politie. Dit had tot gevolg, dat de korpschef zich in de Euterpestraat over dit optreden moest verantwoorden. De reputatie van klager was echter mede aanleiding, dat niet de Politie, doch Termes werd gearresteerd.
In de zomer van 1941 kreeg de Politie van de illegaliteit het verzoek om opgave van de namen der personen, die alhier door de Duitsers op de z.g. lijsten van gijzelaars waren geplaatst. Dit was geen eenvoudige opgave. Enkele weken later bereikte de Politie vanwege de Sicherheitspolitie een lijst (in viervoud), houdende de namen van 13 inwoners van Zandvoort. De Politie moest deze adviseren - d.w.z. de volgorde van plaatsing bepalen. Door de omstandigheid, dat de beantwoording ervan steeds maar weer werd uitgesteld en de betrokken ambtenaar van de S.D. - de Untersturmführer Beeck - plotseling van Amsterdam naar Den Haag werd overgeplaatst, is deze lijst niet weer in handen van de S.D. gekomen. De lijst berust nog steeds in het archief der Politie. Vandaar, dat - behoudens Burgemeester Van Alphen en de Heer Van Rongen, wonende Kostverlorenstraat 107, alhier - geen gijzelaars, uit Zandvoort afkomstig, zijn gearresteerd. De Duitsers beschikten immers niet meer over de lijst en de illegaliteit behoefde de betrokken personen niet onnodig ongerust te maken.
Zo zou dit overzicht op dit punt met honderden voorbeelden zijn aan te vullen.
De Politie, die van nabij heeft aanschouwd en zelf heeft ondervonden de rechteloosheid, het brute geweld en de miskenning, draagt in zich mede de overtuiging, dat zij èn haar leden in meerdere- of mindere mate hebben kunnen bijdragen om het leed der goede Zandvoorters gedurende de bezetting zoveel mogelijk te verzachten.
Tenslotte moge nog worden vermeld, dat het politierapport gedurende de bezettingsjaren het volgende beeld geeft:

1940. Baldadigheid en vernielingen door Duitsers en/of N.S.B.-ers.
Aanspoelen van lijken.

1941. Vele diefstallen.
Overvallen van N.S.B. en W.A..
V-actie.

1942. Zéér vele diefstallen uit onbewoonde percelen.
Aanspoelen van vele lijken.

1943. Vele diefstallen uit onbewoonde percelen.
Aanspoelen van lijken.
Aanhouding van vrouwen en minderjarige vrouwelijke personen, die van elders naar hier kwamen voor omgang met Indische soldaten.

1944. Diefstallen van loodleidingen en sloten.
Diefstallen door Georgische soldaten.
Diefstallen van varkens, geiten, aardappels, tabaksbladeren, brandhout en radiotoestellen.

1945. Diefstallen, hoofdzakelijk van brandhout en levensmiddelen.

Zandvoort, 15 Februari 1950.